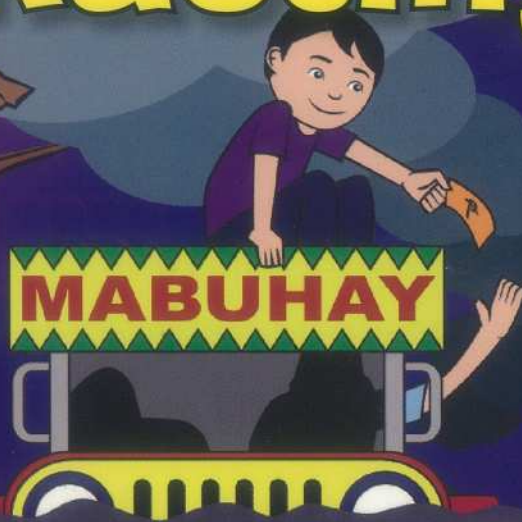
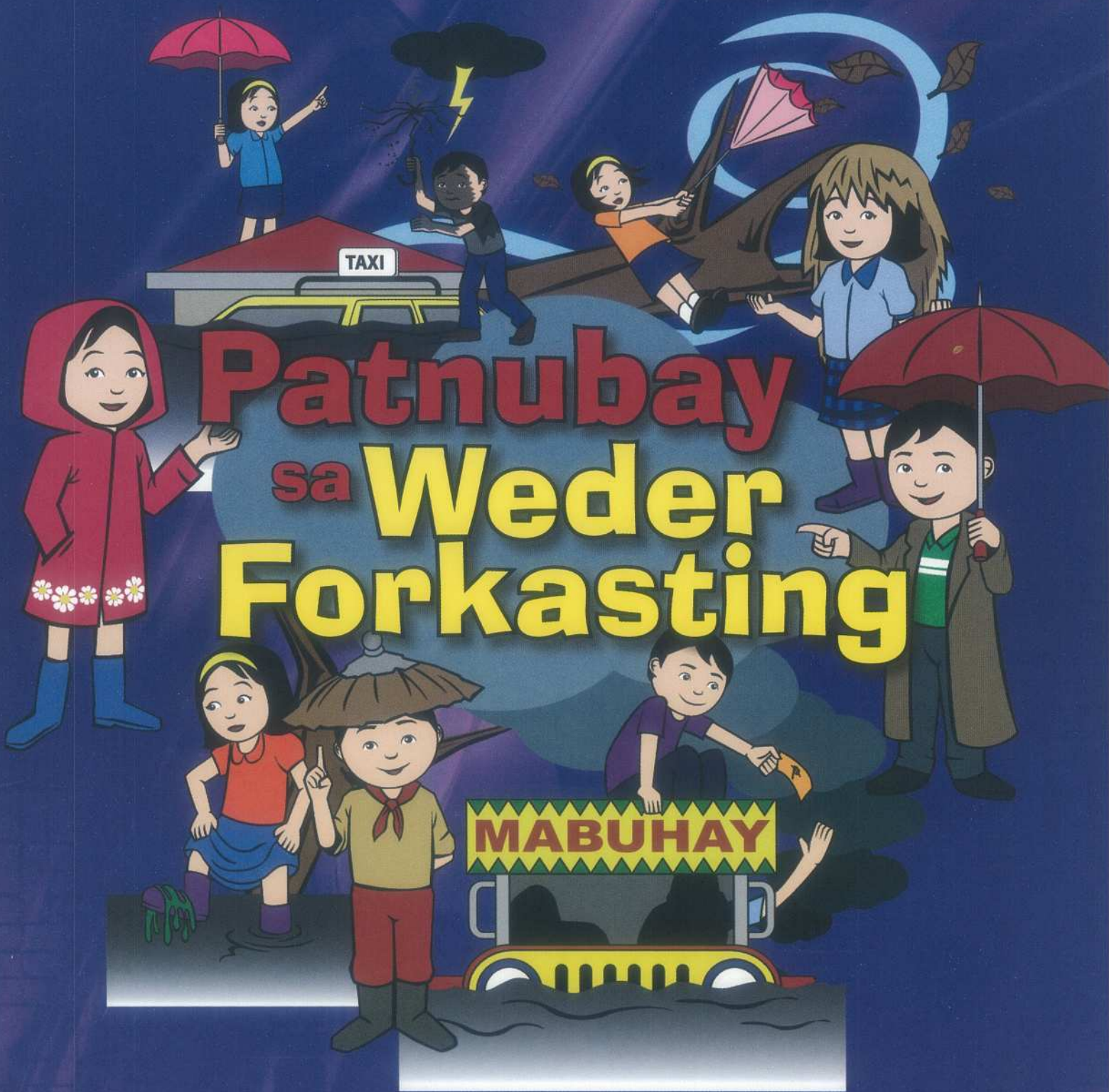

Patnubay sa Weder Forkasting

Patnubay sa Weder Forkasting

Patnubay sa Weder Forkasting

MABUHAY

Patnubay sa Weder Forkasting

RESERBADO ANG LAHAT NG KARAPATAN. Walang bahagi ng librong ito ang maaaring sipiin o gamitin nang walang nakasulat na pahintulot mula sa may-akda at tagapaglathala.

Disenyo ng aklat ni: Mervin Concepcion Vergara

Dibuho ni: Ryan Arengo

The National Library of the Philippines CIP Data

Recommended entry:

Patnubay sa weder forkasting. -- Lungsod Quezon: Department of Science and Technology ; Philippine Atmospheric Geophysical and Astronomical Services Administration; Komisyon sa Wikang Filipino, [2015].

pages; cm

ISBN 978-971-0197-56-9

1. Weather forecasting. 2. Weather broadcasting.

551.63 QC995 2015 P620160142

Inilathala ng

Department of Science and Technology (DOST)
PHILIPPINE ATMOSPHERIC, GEOPHYSICAL
AND ASTRONOMICAL SERVICES ADMINISTRATION (PAGASA)
Science Garden, Agham Road, Diliman, Lungsod Quezon
www.pagasa.dost.gov.ph

at

KOMISYON SA WIKANG FILIPINO
2/P, Gusaling Watson, Kalye JP Laurel, San Miguel, Maynila 1005
Tel. 02-733-7260 • 02-736-2525
Email: komfil.gov@gmail.com • Website: www.kwf.gov.ph

Nilalaman

Mensahe	1
Paunang Salita	2
Gabay sa Paggamit ng Patnubay sa Weder Forkasting	3
Talaan ng mga Daglat	10
A abiso-atmosphere	11–17
Abisong Pangweder Blg.4	11
Umuulan ng Asido?	12
Silong, nalulusaw ang payong!	12
Komposisyon ng Acid Rain	12
B babala-bulutong	18–28
Babala sa Pag-ulan at Pagbaha	18
Babala ng Bagyo	19
PSWS # 1	19
Epekto	19
Mga Paalala	19
PSWS #2	19
Epekto	19
Mga Paalala	20
PSWS #3	20
Epekto	20
Mga Paalala	20
PSWS #4	21
Epekto	21
Mga Paalala	21
PSWS #5	21
Epekto	21
Mga Paalala	22
Umuulan ng Isda! Ilabas ang basket!	28
C calamity-cyclone	29–30
D dadan nu araw-duros	30–33
Ilang Diyos, Diyosa, at Nilalang sa Mitolohiyang Filipino	34
na may kinalaman sa Weder	
E east-eyewall	35–38
Ang Water Cycle	35
Pag-ikot ng mundo sa araw	37
F Fahrenheit-funat	38–39
G gabon-gust	39–40
H habagat-hygrometer	41–43
I ibabaw-isolated rainshower	43–44
Bakit Umaapaw ang Tubig sa Ilog	43
Ang Saysay ng Dam sa Ating Buhay	43
May Dalang Kabutihan Din	43

J	jetstream	45
K	kagitnang temperatura–kunom	45
	Ating Alamin	46
	Mag-ingat sa Kidlat!	47
	Alam Ba Ninyo?.....	47
	Mga Kuwento ng Kulog	48
L	landslide – lurem	49–50
	Klasipikasyon ng ulan batay sa dami.....	49
	Alamin ang mga Palatandaan ng Posibleng Landslide	50
M	maalon–murod-an	51
	Mga Dapat Gawin Kapag May Bagyo o Malakas na Pag-ulan	52
N	near gale–numerical weather model	54
O	occasional rain–ozone layer	54–56
	Mga Sakit na Dala ng Pabago-bagong Panahon	55
P	PAGASA–puyo ng bagyo	56–58
R	rabaw–risk	58–60
	Pakinabang at Pinsala ng Radyasyong Ultraviolet	59
S	sabalas–sun	60–64
	Mga Daluyong Bagyo noong 2003-2013	62
T	taew–typhoon	65–67
U	udan–utsan	67–68
	Mga Antas ng Babala ng Unos na makidlat at makulog	68
W	warning–World Meteorological Organization	69–70
	Water Level Monitoring System sa Filipinas	69
	Sanggunian	71

Mensahe

Ikinagagalak kong batiin ang Pamunuan at mga Kawani ng Komisyon sa Wikang Filipino (KWF) at ang aking mga kasamahan sa PAGASA sa kanilang pagsisikap na mabuo ang aklat na ito. Malaki ang maitutulong ng aklat na ito sa sambayanang Filipino sa pag-unawa sa mga teknikal na konsepto ng agham ng meteorolohiya sa sariling wikang pambansa at mga wika ng Filipinas.

Ang mga infographics na inilathok sa aklat ay mga isinapanahong impormasyon ng PAGASA na mahalagang bahagi ng proyektong ito at higit sa lahat ang simplipikasyon ng mga kahulugan ay mga esensiyal na hakbang tungo sa intelektuwalisasyon ng Filipino sa larangan ng meteorolohiya at agham sa pangkalahatan.

Magagamit din ito sa gawaing forkasting ng ating mga tagapag-ulat ng weder, mga mananaliksik, mag-aaral, at publiko.

Naniniwala ako na ang kolaborasyong ito ng PAGASA at KWF ay magbubunga ng higit pang mga makabuluhang proyekto para sa madaling pag-unawa ng sambayanang Filipino sa mga teknikal na terminolohiya upang makapaghandang kalamidad.

Taos-pusong pasasalamat ang ipinaaabot ko sa lahat ng naglingkod.

VICENTE B. MALANO, PhD

Nanunungkulang Tagapangasiwa
PAGASA-DOST

PAUNANG SALITA

Ang konsepto ng proyektong Patnubay sa Weder Forkasting ay bunga ng panawagan ng Pangulong Benigno Aquino III pagkaraang manalanta ang bagyong Yolanda at nabigong maiparating at maipaunawa ang mga impormasyong nagbibigay ng babala sa publiko. Nakita ang pangangailangang palakasin ang kampanya para sa madali at simpleng weder forkasting upang maiwasan at makaligtas sa anumang peligrong hatid ng weder.

Ang pagsasagawa sa proyektong ito ang ambag ng Komisyon sa Wikang Filipino sa naunang binanggit na pangangailangan habang tinutugunan rin ang mandato nito na nakasaad sa letra f, seksiyon 14 ng Batas Republika 7104, na magsagawa at masiglang magtaguyod ng pagsasalin sa Filipino ng materyales na reperensiya sa iba-ibang disiplina. Kailangan at napapanahon ang aklat na ito na magiging isang kagamitang reperensiya para sa larang ng agham. Pangunahing layunin nito na padaliin ang wikang teknikal ng meteorolohiya upang maunawaan ng publiko ang mga abiso hinggil sa kondisyon ng weder. Layunin din nito na maging maláy ang mga mamamayan sa kayabungan ng wikang Filipino at ng mga wika sa Filipinas, at makatulong sa madali at epektibong pagbabalita tungkol sa weder.

Ang Patnubay na ito ay inihahandog sa mga tagapag-ulat ng weder, gayundin sa pangkalahatang publiko na nagmamatyag sa mga patalastas pangweder.

Lubos na pinasasalamat ang lahat ng nakibahagi sa proyektong ito gaya ng mga opisyal at kawani ng PAGASA na sina Dr. Vicente Malano, Administrator; Dr. Landrico U. Dalida, Jr., OIC-Deputy Administrator for Operations and Services; Dr. Flaviana Hilario, Acting Deputy Administrator for Research and Development; Dr. Cynthia Celebre, Chief-Research and Development and Training Division; Dr. Esperanza O. Cayan, OIC-Weather Division; Edna L. Juanillo, OIC-Climatology and Agrometeorology Division; Venus R. Valdemoro, OIC-Public Information Unit; Melanie Aquino, International Science Research Officer I at Rea Viernes-Tan ng PIU; Maximo F. Peralta, Assistant Weather Services Chief; Renito B. Paciente, Assistant Weather Services Chief; Rosa F. Barba, Climate and Agrometeorological Research Development Section; Niño A. Relos, Senior Weather Specialist; Lourdes Sulapat, Senior Weather Specialist; Ellen Tan, Senior Weather Specialist; Christopher F. Perez, Weather Specialist II; Jose C. Mendoza IV, Weather Specialist II; Lorenzo Moron, Weather Specialist I; Raymond Ordinario, Weather Specialist I; Susan Flores, Weather Specialist I; at Mario Miclat, Weather Observer IV.

Lubos na pasasalamat din ang ipinaaabot kina Dr. Carlos Primo David, Executive Director ng Philippine Council for Industry, Energy and Emerging Technology Research and Development (PCIEERD); Dr. Michael M. Coroza ng Ateneo de Manila University; G. Rogelio Mangahas, KWF Dangal ni Balagtas 2015 awardee; at Timothy James M. Dimacali, Science and Technology Editor ng GMA News Online.

Sa mga opisyal at kawani ng KWF na buong pusong tumulong sa proyektong ito, maraming salamat sa inyong lahat.

VIRGILIO S. ALMARIO, NATIONAL ARTIST

Tagapangulo

Komisyon sa Wikang Filipino

GABAY SA PAGGAMIT ng PATNUBAY SA WÉDER FORKÁSTING

Ang patnubay na ito ay may dalawang paraan ng pagpapasok ng mga lahok o entri upang madaling mahanap ang isang termino. Ang pangunahing entri ay terminong Filipino samantalang ang mga terminong Ingles at iba pang mga wika sa Filipinas ang mga pangalawang entri.

Para sa mga entri na terminong Filipino, makikita ang mga sumusunod: (1) entri o salitang lahok na may pagpapantig, (2) bahagi ng pananalita, (3) etimolohiya, (4) kahulugan, (5) kasingkahulugan sa ibang mga wika sa Filipinas at Ingles. Kapag ang lahok ay maraming kahulugan, ito ay may mga bilang, (6) kung minsan ay kakikitahan ng daglat na *Cf* na nagsasabing ihambing ito sa terminong agad na sinusundan ng daglat na ito.

Mga halimbawa:

a·bí·so *png* [*Esp avisár*]: ulat na nagbibigay ng impormasyon (gaya ng tungkol sa panahon) at kadalasang nagpapayo kung ano ang dapat gawin. Sa sistemang babala ng PAGASA, ito ay itinataas kapag may low pressure area sa loob ng PAR: ADVISORY.

a·ra·wang for·kast *png* [*araw+an+na lng forecast*]: ulat tungkol sa weder bawat araw: DAILY FORECAST.

am·bon *png*: mga patak ng presipitasyon na may diyametrong 0.54 milimetro at mas mahina pa sa tinatawag na “mahinàng ulan”: AFÁFUK, ARIMOKÁMOK, DRIZZLE, MARARAMÓK, MÁYA-MÁYA, TARAHÍTI, TAGITI.

Sa entring Ingles, makikita ang mga sumusunod: (1) entri o salitang lahok, (2) bigkas at pagpantig, (3) bahagi ng pananalita, (4) etimolohiya, (5) katapat na salita sa Filipino o kahulugan. Halimbawa:

advisory (ad·váy·so·rí) *png* [*lng*]: abiso.

air mass (eyr mas) *png [Ing]*: kondisyon ng hangin na may dalang tubig—*dry at cold* para sa may kaunting tubig o continental polar at *warm at humid* para sa mamasá-masâ o maritime tropical: **MASS NG HANGIN**.

May mga entri na salitang Ingles na walang pagbabago sa baybay na Filipino kaya ang pagpapantig ay ipinakikita na rin sa entri. Halimbawa:

a·lért *png [Ing]*: babalâ hinggil sa panganib. Sa sistemang babala ng PAGASA, ito ang ikalawang antas na itinataas kapag may bagyo na nása loob ng PAR. Sa idrolohiya, ito ang unang antas sa sistemang babala kapag may pagtaas ng tubig sa ilog.

Sa mga entri na iba pang wika sa Filipinas, makikita ang sumusunod: (1) entri o salitang pasok na pinantig, (2) bahagi ng pananalita, (3) etimolohiya, (4) katapat na salita sa Filipino at Ingles na nakaayos ayon sa alpabeto. Halimbawa:

a·dáy *png [Iva]*: kulog, thunder.

ad·da·yá *png [Yog]*: kulóg, thunder.

1. MGA LAHOK O ENTRI

Ang pagkakasunod-sunod ng mga entri ay nakabatay sa alpabetong Filipino na may 28 titik. Pansinin na ang entri sa Filipino at Ingles ay hindi pinaghiwalay. Nakaayos alinsunod sa alpabeto ang bawat lahok.

Halimbawa:

altitude
am·bon
a·mi·han
amount of rain

2. BIGKAS

Nakabatay ang bigkas ng mga entri sa Ortograpiyang Pambansa. Ang mga gitnang-tuldok sa loob ng lahok ay gabay sa pagpapantig.

Halimbawa:

hi·lá·gang kan·lú·ran
í·log·ba·hâ
í·pu·í·po

Gabay sa pagtutuldik sang-ayon sa Ortograpiyang Pambansa

Mahalagang ibalik ang paggamit sa mga **tuldík** o **asénto**. Kung mahihirapang markahan ang lahat ng salita, gamitin ang tuldik upang maipatiyak ang wastong bigkas lalò na sa mga salitang magkakatulad ng baybay ngunit nagbabago ang kahulugan dahil sa bigkas. Karaniwang gamitin noon ang iba't ibang paraan ng bigkas sa "**paso**" (**páso**, **pasó**, **pasò**, **pasô**,) na may iba't iba ring kahulugan. Sa *Balarila*, ipinasok ni Lope K. Santos ang tatlong tuldik bílang sagisag sa mga paraan ng pagbigkas: (1) ang tuldik **pahilís** (´) na ginagamit para sa salitang mabilis, (2) ang tuldik **paiwà** (˘) na ginagamit para sa salitang malumi, at (3) ang tuldik **pakupyâ** (ˆ) para sa salitang maragsa.

Isang Anyo, Iba-Ibang Bigkas. Nagiging komplikado pa ang problema sa bigkas kapag isinaalang-alang ang mga salita sa ibang katutubong wika ng Filipinas na may magkakahawig na ispelang ngunit iba-iba ang kahulugan dahil sa iba-ibang bigkas. Halimbawa, ang **layà** (malumi) ay unang ginamit noong 1882 ni Marcelo H. del Pilar bílang katumbas ng *libertad* sa Espanyol. Iba ito sa **láya** (malumay) sa Bikol at Kabisayaan na isang uri ng lambat na pangisda. Iba rin ang **layá** (mabilis) ng Ilokano na tumutukoy na halamang-ugat na lúya ng mga Tagalog. Iba rin ang **layâ** (maragsa) sa Kabisayaan na tumutukoy sa layak at mga tuyong dahon at tangkay, at sa pang-uring **layâ** (maragsa) na ilahas para sa mga Tagalog at lantá para sa Kabisayaan. Narito pa ang halimbawa:

páli—Sinaunang Tagalog para sa pagpapalitan ng katatawanan.

pali—Ivatan para sa pagpulpol ng dulo.

pali—Kapampangan para sa init o alab.

pali—Tagalog para sa organo sa tabi ng bituka, spleen sa Ingles.

Ilonggo din para sa naghilom.

Dagdag na Gamit ng Pahilis. May diksiyonaryong nagdagdag ng gamit sa tuldik pahilis. Bukod sa pagmarka sa bigkas na mabilis, ginagamit din itong tuldik sa salitang malumay at iminamarka sa itaas na patinig bago ang hulíng pantig. Halimbawa: **mása**, **mísa**, **kósa**, **músa**. Mahalaga ito upang matiyak ang pagkakaiba ng malumay na **húli** sa mabilis na **hulí**, ng malumay na **nító** na kauri ng yantok sa panghalip at mabilis na **nitó**, ng malumay na **pili** sa malumíng **pili**, sa kapuwa mulang Espanyol na **pálo** (poste para sa layag) at **palò** (paghampas).

Pahilis sa Mahabàng Salita. Mahalaga ding gamitin ang pahilis upang maayos na mabigkas ang mahigit tatlong pantig at mahahabàng salita. May ugali ang ilang edukado na ilagay lagi ang diin sa unang pantig ng mga salitang gaya ng “káligtásan” samantalang dapat itong tuloy-tuloy at may diin sa ikalawa sa dulong pantig **kaligtásan**. Dahil dito, nangangailangan ng dagdag na pahilis o ikalawang tuldik upang markahan ang tumpak na diin sa mga unahang pantig ng ilang mahabàng salita.

páligsáhan
nagkálitúhan
báligtáran
pasíntabi
namimintanà
Kamáynilàan

“Ma-” na May Pahilis. Mahalaga rin ang dagdag na markang pahilis para sa unlaping **ma-** (**na-**) na nagpapahayag ng kilos o pangyayaring hindi sinasadya at upang maibukod ito sa kahawig ng baybay ngunit ibang bahagi ng pangungusap, gaya sa **máduulás** (naaksidenteng nabuwal) na iba sa pang-uring **madulás**; **nápatáy** (hindi sinasadyang nabaril o nasaksak) na iba sa pandiwang **namatáy**. Iba rin ang **máhu lí** (hindi umabot sa takdang panahon) sa **máhu lí** (mábihag ang tumatakas) at ang **másáma** sa pang-uring **masamá**. Narito pa ang mga halimbawa:

mádapâ, nádapâ,
másagasáan, násagasáan
máligtás, náligtás

Dagdag na Gamit ng Pakupya. May bagong tungkulin din ang pakupya. May eksperimentong gamitin itong simbolo sa impit na tunog sa loob ng isang salita na nagaganap sa Bikol at mga wika sa Cordillera. Sa Bikol, halimbawa, ang **dâ-gum**. Ipinahihiwatig ang impit sa loob ng salita sa pamamagitan ng tuldik pakupya sa ibabaw ng patinig at gitling pagkatapos ng pantig. Halimbawa:

lí-muhen (Tiboli) ibong nagbibigay ng babala ang huni
tî-sing (Tiboli) singsing
bu-ngaw (Bikol) hangin, na iba sa **bungaw**,
Bikol din para sa sakit na luslós.
kasâ-lan (Bikol) kasalanan
bâ-go (Bikol) bágo

hû-lung (Ifugaw) patibong sa daga

mâ-kes (Ibaloy) pagbati

pê-shit (Ibaloy) isang seremonyang panrelihiyon na may kantahan at sayawan

sâ-bot (Ibaloy) dayuhan

Tuldik Patuldok. Isang bagong tuldik ang ipinasiyang palagiang gamitin upang katawanin ang bigkas na *schwa* na matatagpuan sa mga katutubong wikang gaya ng Mëranaw, Pangasinan, Ilokano, Kiniray-a, Kuyunon, Kankanay at Ibaloy. Tinawag itong tuldik **patuldók** at kahawig ng *umlaut* o *dieresis* (¨) na tila kambal na tuldok sa ibabaw ng patinig. Narito ang ilang halimbawa:

wën (Ilokano) katapat ng oo

kën (Ilokano) katapat ng din/rin

këtkët (Pangasinan) katapat ng kagat

silëw (Pangasinan) katapat ng ilaw

utëk (Pangasinan) katapat ng utak

panagbënga (Kankanay) panahon ng pamumulaklak

tëlo (Mëranaw) katapat ng tatlo

matëy (Mëranaw) katapat ng matagal

tëngel (Mëranaw) katapat ng sampal

sëlëd (Kiniray-a) katapat ng loob

yuhëm (Kiniray-a) katapat ng ngiti

gëret (Kuyonon) **katapat ng hiwa**

Solusyon ito sa kasalukuyang hindi magkasundong ginagawang pagtutumbas ng A o E sa bigkas na *schwa*, gaya sa Darangan/Darangen at Bantugan/Bantugen. Ang dalawang salitang Mëranaw ay dapat baybaying **Darangën** at **Bantugën**.

3. BAHAGI NG PANANALITA

Ang bahagi ng pananalita ay nakaitaliko: *png* para sa pangngalan, *pnd* para sa pandiwa, *pnb* para sa pang-abay at *pnr* para sa pang-uri.

Halimbawa ng entri na pangngalan.

ka·la·mi·dád *png* [*Esp calamidad*]: pangyayaring dala ng kalikasan o kagagawan ng tao na nagiging sanhi ng disaster: CALÁMITY, KATALÁGMAN.

Halimbawa ng entri na pang-abay.

a·ra·wán *pnb* [áraw+an]: ginagawa o nagaganap áraw-áraw: DAILY.

pa·kan·lú·ran *pnb* [pa+ka+lunod+an]: direksiyon na patungo o nakaturo sa kanluran: WESTWARD.

Halimbawa ng pang-uring lahok.

rainy (réy·ni) *pnr* [Ing]: maulán.

4. ETIMOLOHIYA

Nakapaloob sa braket [] ang etimolohiya o pinagmulan ng salita nang nakaitaliko. Nakasaad sa etimolohiya ang wikang pinagmulan na maaaring katutubo o banyaga at ang pagbubuo sa salita o morpolohiya.

Halimbawa:

a·fá·fuk *png* [Itw]: ambón.

a·ngép *png* [Ilk]: makapal na ulap na mababà at karaniwang sayád sa lupà na binubuo ng mga paták ng tubig na nakabitin sa hangin: FOG.

ka·lu·rē·mán *png* [Pan]: pagkamaúlap.

meteorology: [mit·yo·ro·lo·dyí] *png* [Ing]: meteorolohiya.

u·nos na ma·kid·lat *png* [unos na ma+kidlat]: panandaliang samâ ng panahon na makidlat at makulog, at may malakas at pabugso-bugsong hangin: THUNDERSTORM.

Ang mga entri na walang etimolohiya ay ipinapalagay na bahagi ng mga salitang Filipino.

Halimbawa:

á·gos·pú·tik *png*: mabilis na daloy pababâ ng magkahalong tubig, lupa, basura, at iba pang latak na mula sa isang matarik na dalisdis at naging fluwido dahil sa ulan; sa ilang lugar sa probinsiya ng Quezon, ito ay tinatawag na “banlík”: ÁGOS NA PITĚK, MUDFLOW.

san·dí·rit *png*: laruáng papél o manipís na patpát at umiikot sa hihip ng hangin.

5. KAHULUGAN

Ipinakikilala ang kahulugan sa pamamagitan ng tutuldok (:) na nakalimbag sa bold Roman. Ang kahulugan ay maaaring nasa anyong payak na nagbibigay ng paglalarawan o deskripsiyon sa entri.

Halimbawa:

a·lím·pu·yó *png*: mabilis na paikót na galaw ng hangin sa ibabaw ng lupa o tubig: ALIMPULÓS, ARIPÚROS¹, WHIRLWIND.

u·lán *png*: likidong presipitasyon mula sa ulap: KORÁN, ORÁN, RAIN, TIMÚY, ÚDAN, URÁN, UTSÁN.

Kapag ang kahulugan ng entri ay may bilang, ito ay may iba't ibang kahulugan at tiyak na saklaw. Kung ang kahulugan ay nagsasaad ng kahalintulad o elaborasyon, ito ay ipinakikilala sa pamamagitan ng tuldok-kuwit (;).

Halimbawa:

a·mí·han *png*: **1**: hanging humihihip mula sa hilagang silangan tuwing Nobyembre hanggang Pebrero na nagiging sanhi ng pamumuo ng ulap at pag-ulan sa silangang bahagi ng bansa; **2**: hanging nagmumula sa kalupaan ng Siberia: NORTHEAST MONSOON, NORTHEAST WIND.

El Niño (el nín·yo) *png* [*Esp*]: **1**: hindi karaniwang pag-init ng karagatan ng eastern equatorial Pacific; **2**: isang penomena na karaniwang nagdudulot ng tagtuyot sa Filipinas Cf LA NIÑA.

TALAAN NG MGA DAGLAT

Agu	Agutaynen	Kan	Kankanaey
Akl	Aklanon	Kap	Kapampangan
Bal	Balangaw	Kin	Kinaray-a
Bik	Bikol	Lat	Latin
Cf	Cross Reference	Man	Mangyan
Cuy	Cuyunon	Pan	Pangasinan
Esp	Español	pnb	pang-abay
Gad	Gaddang	png	pangngalan
Gri	Griyego	pnr	pang-uri
Hgn	Higaonon	Seb	Sebwano
Hil	Hiligaynon	Snd	Sinadanga
Ibg	Ibanag	ST	Sinaunang Tagalog
Iby	Ibaloy	Tag	Tagalog
Ilk	Iloko	Tbw	Tagbanwa
Ing	Ingles	Tuw	Tuwali
Itb	Itbayaten	Var	Variation
Itw	Itawis	War	Waray
Iva	Ivatan	Yog	Yogad

A

a·bí·so png [*Esp avisár*]: ulat na nagbibigay ng impormasyon, gaya ng tungkol sa weder, at kadalasang nagpapayo kung ano ang dapat gawin; sa sistemang babala ng PAGASA, ito ay itinataas kapag may low pressure area sa loob ng PAR: ADVISORY.

ABISONG PANGWEDER BLG. 4

(HULÍNG ABISO)
LOW PRESSURE AREA
4:30 NU, 20 ENERO 2015

Tuluyan nang nawala ang Low Pressure Area (LPA) sa silangang timog-silangan ng Lungsod Tuguegarao. Hindi na ito magkakaroon ng kapansin-pansing epekto sa kahit saang bahagi ng bansa.

Maaapektuhan ang hilagang baybáyin ng Hilagang Luzon sa pagpasok ng hanging mula sa hilagang silangan na magdadala ng hanging malakas hanggang hanging hagunot. Dahil dito, pinapayuhan ang may mga bangka at iba pang maliit na sasakyang pandagat na huwag pumalaot dahil sa malalaking alon.

Sa gayon, ito na ang hulíng abiso.

mula sa <http://kidlat.pagasa.dost.gov.ph/pagasa-feeds/208-real-time-weather/weather-advisory/weather-advisory-2015-series-1/1878-4>

Halimbawa ng Abisong Pangweder

acid rain (á·sid reyn) **png** [*Ing*]: uláng may mataas na antas ng asido.

a·dáy png [*Iva*]: kulóg.

ad·da·yá png [*Yog*]: kulóg.

Umuulan ng asido?

Normal lámang na may asido ang tubig-ulan. Ang tubig-ulan ay may likás na acidity na katumbas ng 5.3–6 pH dahil sa reaksiyon ng carbon dioxide (CO_2), nitric oxide (NO), at sulfur dioxide (SO_2) sa naipong tubig sa atmospera.

Ngunit, dahil sa mga gawaing pang-industriya ng tao, nagiging mas mataas ang taglay na asido ng tubig-ulan. Dala ng nitric oxide at sulfur dioxide (tingnan ang Komposisyon ng Acid Rain) na mula sa usok ng mga planta, pabrika, at mga sasakyan, pati na ng paggamit ng fossil fuel na pangunahing pinagkukunan ng elektrisidad, nagiging higit na acidic ang tubig-ulan kaysa karaniwan.

Samakatuwid, polusyon na mula sa mga gawain ng tao ang dahilan ng acid rain.

Silong, nalulusaw ang payong!

Hindi man tuwirang mapanganib para sa mga tao ang acid rain, lubhang mapaminsala naman ito sa kapaligiran. Pinapatay nito ang mga isda at mga hayop na nabubuhay sa mga ilog, lawa, sapa, at iba pang tubígan. Kinakalbo nito ang mga punóng mayayabong at nilalanta ang maliliit na halaman. Binabago rin nito ang natural na komposisyon ng lupa hanggang sa halos hindi na ito matamnan. Maging matitibay na gusali at monumento at estatwang bato, káyang unti-unting sirain ng ulan na ito.

Komposisyon ng Acid Rain

Gas	Pinagmumulan
Carbon dioxide (CO_2)	Dekomposisyon
Nitric oxide (NO)	Pagkidlat; usok mula sa mga makina ng sasakyan
Sulfur dioxide (SO_2)	Pagsabog ng bulkan; usok mula sa mga pabrika o planta; paggamit ng fossil fuel

ád·dog png [Gad]: kulóg.

á·dong png [Ilk]: kulóg.

advisory (ad·váy·so·rí) png [Ing]: abíso.

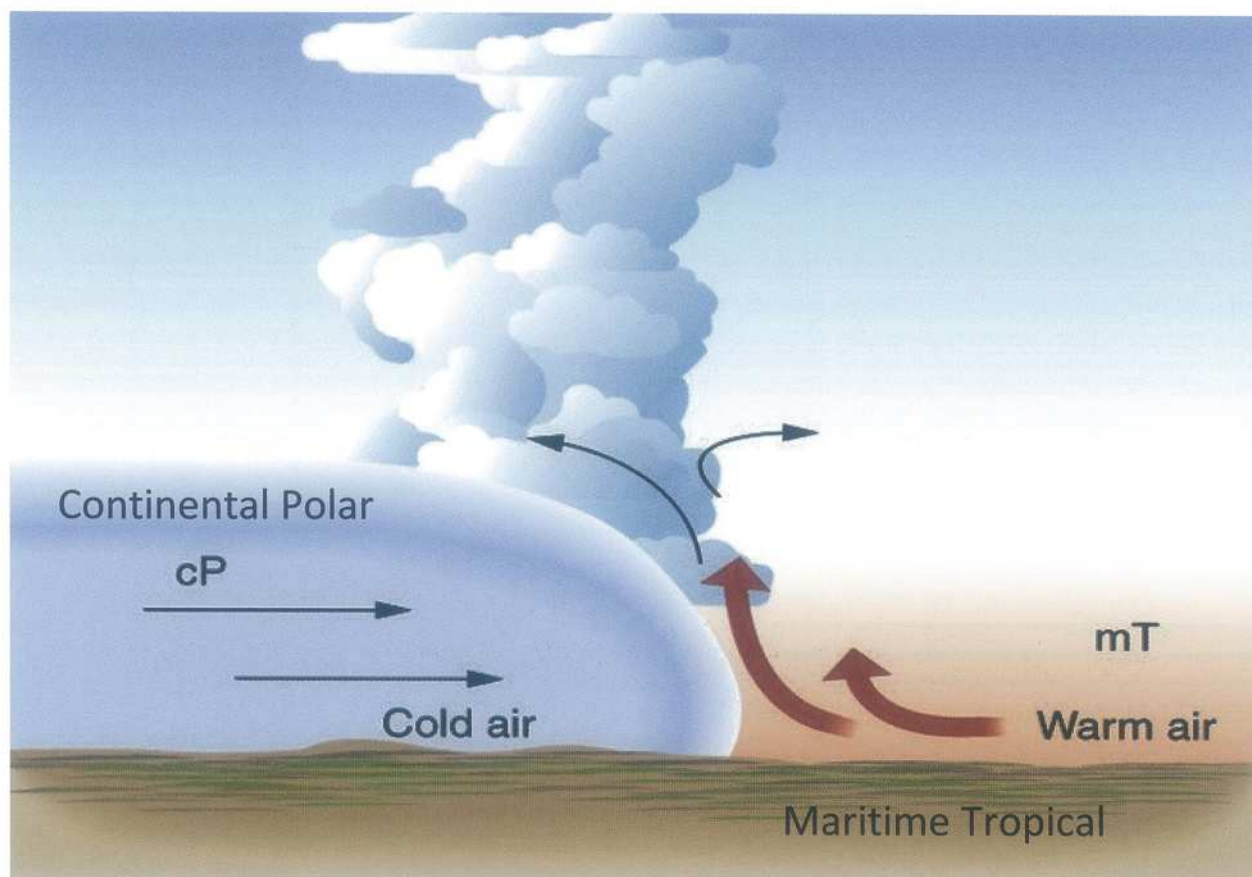
a·fá·fuk png [Itw]: ambón.

á·gos na pi·tëk *png* [*Pan*]: ágos-pútik.

á·gos-pú·tik *png*: mabilis na daloy pababâ ng magkahalong tubig, lupa, basura, at iba pang latak na mula sa isang matarik na dalisdís at naging fluwido dahil sa ulan; sa ilang lugar sa probinsiya ng Quezon, ito ay tinatawag na “banlík”: **ÁGOS NA PITĚK, MUDFLOW.**

air (*eyr*) *png* [*Ing*]: hángin.

air mass (*eyr mas*) *png* [*Ing*]: Kondisyon ng hangin na may dalang tubig—*dry* at *cold* para sa may kaunting tubig o continental polar at *warm* at *humid* para sa mamasâ-masâ o maritime tropical: **MASS NG HANGIN.**

air pressure (*eyr prés·yur*) *png* [*Ing*]: présyur ng hángin.

airspace (*éyr·is·péys*) *png* [*Ing*]: sakláw-himpapawíd.

airstream (éyr·is·trím) *png* [*Ing*]: kapansin-pansing daloy ng hangin na patungo sa isang direksiyon.

a·lért *png* [*Ing*]: babalâ hinggil sa panganib. Sa sistemang babalâ ng PAGASA, ito ang ikalawang antas na itinataas kapag may bagyo na nása loob ng PAR. Sa idrolohiya, ito ang unang antas sa sistemang babalâ kapag may pagtaas ng tubig sa ilog.

a·lím·pu·lós *png* [*Seb*]: alimpuyó.

a·lím·pu·yó *png*: mabilis na paikót na galaw ng hangin sa ibabaw ng lupa o tubig: ALIMPULÓS, ARIPÚROS¹, WHIRLWIND.

Alimpuyo ng hangin.

a·lim·pu·yó ng bag·yó *png*: bahaging nakapaligid sa mata ng bagyo: EYE WALL.

Sa alimpuyo ng bagyo o eyewall matatagpuan ang pinakamalakas na hangin at pinakamalakas na ulan. Dahil dito, itinuturing itong pinakamapanganib at pinakamapaminsalang bahagi ng bagyo.

a·li·wá·las *png*: kondisyon kapag wala pang isang okta ang kabuuang sukat ng kaulapan at maliwanag ang kalangitan: CLARITY—*pnr* má·a·li·wá·las.

á·lon *png*: paggalaw ng tubig sa rabaw ng dagat dahil sa hangin: WAVE—*pnr* ma·á·lon.

á·long tró·pi·kó *png* [*álon+na Esp tropico*]: malaalong daloy ng hangin mula sa silangan dahil sa naghahalinhinang mataas at mababang presyur: EASTERLY WAVE, TROPICAL WAVE.

al·ti·túd *png* [*Esp*]: taas ng isang lokasyon mula sa pantay-dagat: ALTITUDE .

Karaniwang tumutukoy ang altitud sa layò ng isang lokasyon mula sa pantay-dagat o sea level. Nasusukat ito sa pamamagitan ng instrumentong tinatawag na *altimeter* o *altitude meter*.

Nakaaapekto sa katawan ng tao ang pagbabago ng altitud. Una, dahil mas mababa ang temperatura sa mga lugar na mataas na altitud, mas malamig sa mga lokasyong ito. Tulad halimbawa ng Baguio na sa altitud na 1,540 metro ay mas mababa ang temperatura kaysa sa Maynila (na may altitud na 16 metro). Ikalawa, hábang tumataas ang altitud ay bumababa ang presyur ng hangin at nibel ng oxygen. Dahil dito, mas hiráp huminga at mas mabilis hingalin ang mga táong nása ganitong lugar.

altitude (ál·ti·tyúd) *png* [*Ing*]: altitúd.

am·bón *png*: mga patak ng ulan na may diyametrong 0.54 milimetro at mas mahina pa sa tinatawag na “mahinàng ulán”: AFÁFUK, ARIMOKÁMOK, DRIZZLE, MARARAMÓK, MÁYA-MÁYA, TARAHÍTI, TAGÍTI.

a·mí·han *png*: 1: hanging humihihip mula sa hilagang silangan tuwing Nobyembre hanggang Pebrero na nagiging sanhi ng pamumuo ng ulap at pag-ulan sa silangang bahagi ng bansa;

Sa mitolohiyang Filipino, sinasabing si Amihan ang unang nilalang na nabuhay sa daigdig kasáma ang mga diyos at diyosa na sina Bathala at Amansinaya. Siya ang ibon na tumulong kina Malakas at Maganda na makalabas mula sa kawayan.

2: hanging nagmumula sa kalupaan ng Siberia:
NORTHEAST MONSOON, NORTHEAST WIND.

amount of rain (a·máwnt of réyn) *png* [*Ing*]: dami ng ulán.

am·yá·nan *png* [*Ilk*]: hilagà.

anemometer (a·ni·mó·mi·tér) [*Ing*]: instrumentong panukat sa bilis o lakas ng hangin.

a·ngëp *png* [*Ilk*]: mababa at makapal na ulap na nagtataglay ng tubig na nakalutang sa hangin: FOG.

THE ROBINSON ANEMOMETER.

Cup anemometer na inimbento ni John Thomas Romney Robinson noong 1846

Angëp na bumabalot sa bundok

á·ngin *png* [*Ilk Kap*]: hángin.

an·yín *png* [*Iva*]: bagyó.

a·rá·m·muk *png* [*Itw*]: dami ng ulan na parang wisik ng tubig na hindi aabot sa 0.1 milimetro kayâ mahirap masukat: TRACE.

a·ra·wán *pnb* [*araw+an*]: ginagawa o nagaganap araw-araw: DAILY.

a·ra·wáng fór·kast *png* [*áraw+an+na Ing fórecast*]: ulat tungkol sa weder sa bawat araw: DAILY FORECAST.

ar·bís *png* [*Ilk*]: daglîng ulán.

a·ri·mo·ká·mok *png* [*Ilk*]: ambón.

a·ri·pú·ros *png* [*Bik*] **1**: alimpuyó, whirlwind; **2**: ípuípo.

ar·ku·í·ris *png* [*Esp arco iris*]: bahághari.

as·dë·pán nu a·ráw *png* [*Itb*]: kanlúran.

á·tab *png* [*Kap*]: táog.

at·mós·pe·rá *png* [*Esp atmósfera*]: hangin na binubuo ng iba't ibang gas na nakapalibot sa daigdig: ATMOSPHERE, HIMPAPAWÍD.

Ang atmosperá ng mundo

atmosphere (át·mos·fír) *png* [*Ing*]: atmósperá.

B

ba·ba·lâ png: pahayag ng darating na masamâng pangyayari; sa weder forkast, hinggil sa pagpasok ng bagyo sa loob ng PAR: WARNING.

BABALÂ SA PAG-ULAN AT PAGBAHA

ANTAS	KULAY	KAHULUGAN	EPEKTO	AKSIYON
Mahinang ulan		Wala pang 2.5 mm ulan sa isang oras. Maaaring magpatuloy sa susunod na 2 oras	Maaaring bumaha	Mag-antabay
Katamtamang ulan		2.5–7.5 mm ulan sa isang oras. Maaaring magpatuloy sa susunod na 2 oras.	Maaaring bumaha	Mag-antabay
Malakas na ulan (Abiso)	Dilaw	7.5–15 mm ulan sa isang oras. Maaaring magpatuloy sa susunod na 2 oras.	Posibleng bumaha sa mabababang lugar o malapit sa ilog	Bantayan ang weder
Matinding ulan (Alert)	Kahel	15–30 mm ulan sa isang oras	Nanganganib na bumaha	Maghanda para sa posibleng paglikas
Buhos na ulan (Kagipitan)	Pula	Mahigit 30mm ulan sa loob ng isang oras	Matinding pagbaha sa mabababang lugar o malapit sa ilog	Paglikas o ebakwasyon

bág·yo png [Ak/]: bagyó.

bag·yó png: masamâng panahon na ang hanging tuloy-tuloy ay may bilis na nag-uumpisa sa 30 kilometro kada oras; sa karaniwang gamit, sinasaklaw nito ang depresyóng trópikó, unos tropiko, matinding unos tropiko, typhoon, at super typhoon: ANYÍN, BÁGYO, BAJÚ, TIFÓN, TROPICAL CYCLONE.

Mga Paalala:

- Mapanganib sa maliliit na sasakyang pandagat ang karagatan pati na ang mga dalampasigan.
- Higit na atensiyon ang kailangang ibigay sa pinakahuling posisyon, direksiyon, bilis, at lakas ng bagyo habang kumikilos ito patungo sa isang lugar.
- Pinag-iingat ang publiko lalo na ang mga naglalakbay sa karagatan.
- Huwag palalabasin ng bahay ang mga bata. Walang pasok sa elementarya at mataas na paaralan.
- Itago o iligpit ang mga ari-arian bago pa tumaas ang warning signal.
- Dapat nang kumilos ang disaster preparedness agencies/organizations para paghandain ang kanilang mga komunidad.

mula sa PAGASA at <http://www.gov.ph/crisis-response/ang-public-storm-warning-sa-pilipinas/>

PSWS # 3

- Maaapektuhan ang lugar ng malakas na bagyo. Hindi bababa sa 18 oras ay mararamdaman ang hangin na may bilis na 121 hanggang 170 kph.

Epekto:

- Maaaring mabali o masira ang maraming punò ng niyog.
- Maaaring bumagsak ang halos lahat ng punò ng saging at mabunot ang maraming punò.
- Maaaring mabunot ang mga pananim na palay at mais.
- Maaaring matanggal ang bubong o mawasak ang karamihan sa mga bahay na gawa sa nipa at kogon at maaaring malaki ang sira sa mga estrukturang yari sa magaan at di-gaanong matibay na materyales.
- Malaganap na pagkabalam ng serbisyong komunikasyon at koryente.
- Katamtaman hanggang sa malaking pagkasira ang mangyayari sa sektor ng agrikultura at industriya.

Mga Paalala:

- Ang lagay ng panahon ay delikado sa mga apektadong lugar.
- Lubhang delikado sa lahat ng uri ng sasakyang pandagat ang karagatan at mga dalampasigan.
- Mapanganib ang paglalakbay lalo na sa dagat at papawirin.
- Pinapayuhan ang lahat na manatili sa matitibay na gusali, lumikas mula sa mabababang lugar, at lumayo sa mga pampang ng ilog o sa mga dalampasigan na maaaring maaapektuhan ng daluyong bagyo o storm surge.
- Maging alerto sa pagdaan ng mata ng bagyo na maaaring matukoy sa pamamagitan ng biglang pagbuti ng panahon na agad namang susundan ng pagsamâ nito na may dalang malalakas na hangin.
- Kapag tumamâ na sa lugar ang mata ng bagyo, huwag lumabas sa lugar na tinitigilan dahil makalipas lang ang isa hanggang dalawang oras, babalik din ang pinakamasamang lagay ng panahon na may dalang ubod ng lakas na hangin.
- Suspendido ang mga klase sa lahat ng antas at hindi dapat payagang lumabas ng bahay ang mga bata.
- Ang mga disaster preparedness unit ay tumutugon na sa mga emergency gaya ng nararapat.

mula sa PAGASA at <http://www.gov.ph/crisis-response/ang-public-storm-warning-sa-pilipinas/>

PSWS # 4

- Maaapektuhan ang lugar ng napakalakas na bagyo. Hindi bababa sa 12 oras ay hahangin na may bilis na 171–220 kph.

Epekto:

- Magiging malawakan ang pagkasira ng mga niyogan.
- Mabubunot ang malalaking punò.
- Mapipinsala nang malaki ang mga palayan at maisan.
- Magiging matindi ang pagkasira sa karamihan ng mga gusaling residensiyal at institusyonal na yari sa magkahalong materyales.
- Magiging malubha ang pagkabalang sa distribusyon ng mga serbisyong komunikasyon at koryente.
- Magiging napakalaki ng pagkasira sa mga apektadong komunidad.
- Malaki ang posibilidad na magkaroon ng pagguho ng lupa at daluyong bagyo.

Mga Paalala:

- Magiging sanhi ng matinding pagkawasak sa komunidad ang situwasyon.
- Kanselahin ang lahat ng biyahe at manatili sa loob ng bahay na matibay o sa evacuation center na itinalaga ng pamahalaan.
- Habang papalapit ang mata ng bagyo, patuloy ang paglalâ ng kalagayan ng panahon, na may hatid na mga hanging papalakas hanggang sa pinakamatindi nito.
- Depende sa laki at bilis ng mata ng bagyo ang biglang pagbuti ng panahon na maaaring tumagal ng isa hanggang dalawang oras.
- Habang lumalabas sa lugar ang mata ng bagyo, lalong sasamâ ang kalagayan ng panahon na lalong malakas ang hangin.
- Ganap nang tumutugon sa emergency ang disaster coordinating councils at iba pang disaster response organizations.

mula sa <http://www.gov.ph/crisis-response/ang-public-storm-warning-sa-pilipinas/>

PSWS # 5

- Maaapektuhan ang lugar ng napakalakas na bagyo. Sa loob ng 12 oras ay mararamdaman ang hangin na may lakas na mahigit sa 220 kph.

Epekto:

- Magiging matindi ang pagkasira ng mga ari-arian at pananim.
- Mabubunot ang maraming punò.
- Magiging matindi ang pagkasira sa karamihan ng mga gusaling residensiyal at institusyonal na yari sa mahihinang materyales.
- Magiging malubha ang pagkabalang sa distribusyon ng mga serbisyong komunikasyon at koryente.
- Napakalaki ng magiging pinsala sa mga apektadong komunidad.

Mga Paalala:

- Magiging sanhi ng matinding pagkawasak sa komunidad ang ganitong sitwasyon.
- Kanselahin ang lahat ng biyahe at manatili sa loob ng bahay na matibay o sa evacuation center na itinalaga ng pamahalaan.
- Habang papalapit ang mata ng bagyo, patuloy ang paglalâ ng kalagayan ng panahon, na may hatid na mga hanging papalakas hanggang sa pinakamatindi nito.
- Depende sa laki at bilis ng mata ng bagyo ang biglang pagbuti ng panahon na maaaring tumagal ng isa hanggang dalawang oras.
- Habang lumalabas sa lugar ang mata ng bagyo, lalong sasamâ ang kalagayan ng panahon na lalong lalakas ang hangin.
- Ganap nang tumutugon sa emergency ang mga disaster coordinating council at iba pang disaster response organizations.

ba-hâ png: resulta ng pag-apaw ng tubig mula sa mga ilog, lawa, at iba pang tubígan.

Maaari itong sanhi ng kalikasan na pinalalalâ ng mga gawain ng tao, tulad ng pagbabago sa baybáyin, pagtatambak ng basura, paninirahan sa mga daanan ng tubig, at pagkawasak ng dam. Kapag lubhang nakapamiminsala sa tao at ari-arian, itinuturing itong **disaster: FLOOD**.

LALIM	SUKAT	KONDISYON NG DADAANAN
BANGKETA	8"	MAKADADAAN ANG LAHAT NG URI NG SASAKYAN
BINTI	10"	MAKADADAAN ANG LAHAT NG URI NG SASAKYAN
KALAHATI NG GULONG	13"	HINDI MAKADADAAN ANG MALIIT NA SASAKYAN
TUHOD	19"	HINDI MAKADADAAN ANG MALIIT NA SASAKYAN
LUBOG ANG GULONG	26"	HINDI MAKADADAAN ANG LAHAT NG URI NG SASAKYAN
GA-BAYWANG	37"	HINDI MAKADADAAN ANG LAHAT NG URI NG SASAKYAN
GA-DIBDIB	45"	HINDI MAKADADAAN ANG LAHAT NG URI NG SASAKYAN

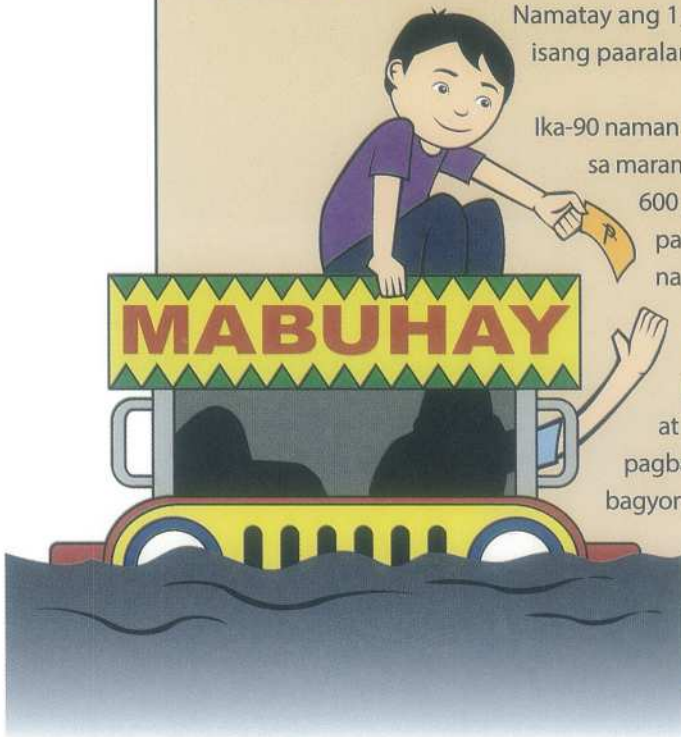
Sa listahang “Deadliest Floods” ng ensiklopidyang online na Wikipedia, apat na beses naitala ang Filipinas bilang bansang nagkaroon ng pinakamapaminsalang bahâ sa nakaraang milenyo. Ika-71 sa 182 ang pinsalang idinulot ng *Severe Tropical Storm Washi* noong 2011. Kilala sa bansa bilang bagyong Sendong, tumama ang bagyo sa kalakhang Mindanaw at nagdala ng hanging may lakas na 90 kilometro kada oras at sampung oras ng **búhos na ulan** (tingnan ang buhos na ulan) o *torrential rain*. Umapaw ang maraming ilog, at naiulat ang mahigit sa 200 mm (o halos 8 pulgada) ng tubig-ulan sa mga lugar na karatig ng mga ito. Daan-daang tao ang namatay sa loob lámang ng isang gabi dahil sa mga landslide at pagbaha. Sa ibang lugar, umabot ang baha sa taas na 3.3 m (o 11 talampakan) sa loob lámang ng isang oras. Kinailangang lumikas ng libo-libong residente, at maraming kalsada at tulay ang nasira dahil sa pagguho ng lupa. Umabot sa 1,268 ang naitalang bilang ng namatay, at halos 2,000 katao ang nailigtas mula sa pinsala ng bagyo.

Ika-72 naman sa listahan ang landslide sa Southern Leyte noong 2006. Umabot sa 2,000 mm (o 79 pulgada) ang naitalâng taas ng tubig-ulan bunsod ng La Niña. Nagtagal nang sampung araw ang nasabing pag-ulan, at dahil dito ay lumambot ang lupang kinatatayuan ng Ginsaugon at mga barangay nitó. Dumagdag pa sa disaster ang pagtama ng lindol na may lakas na 2.6 magnitude. Itinuturo ring dahilan ang malawakang pagtotroso at pagmimina tatlong dekada bago maganap ang landslide.

Namatay ang 1,144 katao at nalubog ang maraming bayan, kasama na ang isang paaralang elementaryang punô ng mga estudyante.

Ika-90 naman sa listahan ang tinatawag na “The Great Flood” na nagpalubog sa maraming lugar sa Central Luzon noong 1972. Sinasabing mahigit 600 bilang ang namatay. Ang Typhoon Ketsana, o kilala sa lokal na pangalan na bagyong Ondoy, ang ika-139 sa listahan. Taóng 2009 nang magdulot ito ng pagbaha sa kalakhang Maynila dala ng ulan na umabot sa 459 mm (o 17 pulgada) at hanging umabot sa lakas na 55 kilometro kada oras. Nagkaroon ng malawakang blackout, naistranded ang maraming pasahero sa mga kalsada, at naipit ang mga motorista sa mga haywey dahil sa matinding pagbaha. Nása mahigit 200 katao ang naitalâng namatay dahil sa bagyong ito.

Mula sa http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_deadliest_floods

ba·hág·ha·ri png: arkong may sari-saring kulay na nabubuo sa kalangitan dahil sa pagtama ng liwanag sa mga patak ng tubig sa atmospera: ARKUÍRIS, BALANGÁW, BULALÁNGAW, BULANGÍN, BULUTÓNG, GABÓN, KÁTKATIBUNGÁLON, RÁINBOW, RANYÍRANG, RANYIRÁNG, TÉLAG.

Bahaghari

ba·hâ·ing ka·pa·tá·gan png [*bahâ+in+na ka+pátág+an*]: mababang lugar na napupuno ng tubig kapag umaapaw ang ilog, lawa, o iba pang tubígan dahil sa baha: FLOODPLAIN.

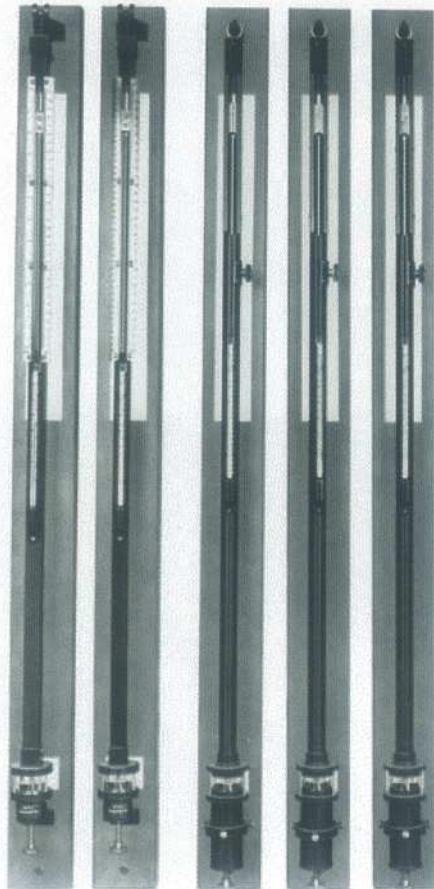
ba·jú png [*lbg*]: bagyó.

ba·la·ngáw png [*Agu Bik Cuy Hil Kin ST War*]: bahághari.

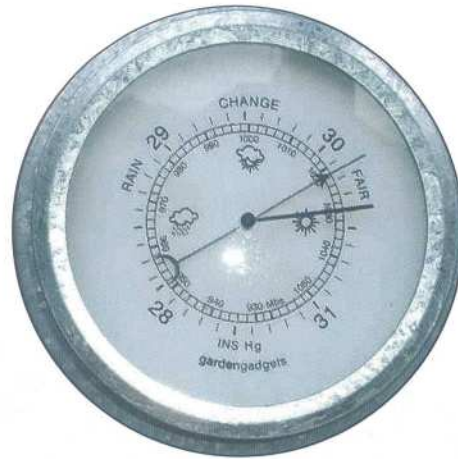
ba·lás png [*ST Ilk*]: malakas na hanging mula sa hilaga: NORTHER.

barometer (ba·ró·mi·tér) *png [Ing]:* barómetro.

ba·ro·mé·tro *png [Esp]:* instrumentong panukat sa presyur ng atmospera:
BAROMETER.

Mercurial Barometer

*Isang modernong
aneroid barometer*

bay·bá·yin *png:* bahagi ng kalupaan na nasa gilid ng ilog, lawa, dagat, at iba pang tubígan: COAST, SEABOARD.

bay·bá·ying·ba·hâ *png [baybáyin+na-bahâ]:* pagbaha sa mabababang lugar sa baybayin dahil sa mataas na tubig na galing sa ilog, lawa, dagat, at iba pang tubígan: COASTAL FLOOD, DELÁP ED BAYBÁY.

Beaufort Wind Scale (bów·fort wind is·kéyl) *png [Ing]:* eskala ng bilis ng hangin mula 0–12 batay sa mga galaw ng mga bagay sa lupa at dagat.

big·lâng·ba·hâ *png* [bigla+na baha]: dagling pagtaas ng tubig sa mga ilog, batis, o lawa na kadalasang resulta ng malakas na ulan: FLASHFLOOD.

boiling point (bóy·ling poynt) *png* [*Ing*]: púntong pagkulô ng likido.

breeze (briz) *png* [*Ing*]: símoy ng hangin.

bú·bog·u·lán *png*: mga butil ng yelo na bumabagsak mula sa ulap ng unós na makidlat: HAIL.

bug·sô *png*: bigla at panandaliang paglakas ng hangin: GUST, SIPLÓG, TIGDÂ.

bu·ha·wì *png*: gahigante at hugis embudong hangin na marahas na umiikot mula sa lupa papunta sa ulap. Sa ilang lugar sa Mindanaw, ito ang tawag sa dagliang malakas na ulan: TORNADO.

bu·ha·wìng dá·gat png [*buhawì+na nasa dá·gat*]: gahigante at hugis embudong
hanging umiikot mula sa dagat o iba pang tubigan papunta sa ulap:
WATERSPOUT.

bú·hos na u·lán png: matinding ulan na umaabot sa mahigit 30 milimetro kada oras;
katumbas ng Pulang babalâ ng PAGASA sa pag-ulan, nangangailangan ito
ng pag-iingat o agad na paghahanda para sa paglíkas sa ligtas na lugar, *hal.*
Bagyong Ondoy (2009), Bagyong Senyang (2014): TORRENTIAL RAIN.

bú·kig png [*Pan*]: silángan.

bul·la·lá·yaw png [*Bik*]: bahághari.

bu·la·ngín png [*Yog*]: bahághari.

Umuulan ng Isda! Ilabas ang basket!

Alam niyo bang maaaring umulan ng isda sanhi ng buhawing dagat?

Dahil sa lakas ng hangin sa ibabaw ng tubig tuwing may nabubuong buhawing dagat, kasámang nahihigop sa ulap na cumulonimbus ang mga lamángdagat sa dinaanan nitó. Maaaring magtagal ng ilan pang oras ang mga isdang ito sa ulap at tila lumalangoy sa pinaghalong hangin at mga singaw ng tubig. Sa pagbuhos ng ulan mula sa ulap ay kasabay ding bumabagsak ang mga isda.

Ganito ang nangyari sa Loreto, Agusan del Sur noong Enero 2012. Bumagsak ang mga isdang tatlong pulgada ang habà. Labis na pinagtakhan ng mga residente ang pagbagsak ng mga isda at ang pagkakaroon ng buhawing dagat dahil 60 kilometro ang layo ng dagat sa kanilang bayan.

Maaaring mahigop rin ng buhawing dagat ang mga palaka, ibon, ahas, at iba pang maliliit na bagay o nilalang na madaanan nitó.

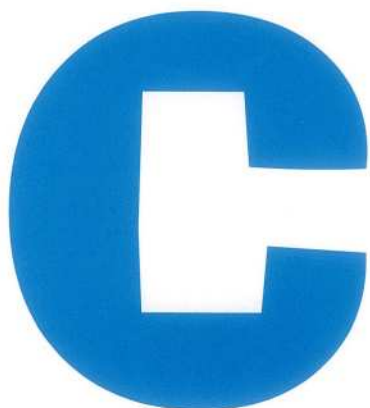
Sanggunian:

<http://www.gmanetwork.com/news/story/244651/news/nation/it-s-raining-fish-it-s-normal>

<http://gulfnews.com/news/world/philippines/fish-rain-bewilders-residents-in-philippines-1.965683>

bulletin (bú·li·tín) *png* [*Ing*]: maikling ulat o opisyal na pahayag para sa agarang paglalathala o pagbobroadcast.

bu·lu·tóng *png* [*Tbw*]: bahághari.

calamity (ka·lá·mi·tí) *png [Ing]*: kalamidad.

celsius (sél·si·yus) *png [Ing]*: sukatáng pantermometro na sa 0°C ay nangangahulugan ng puntong pagyelo ng tubig at sa 100°C naman ay nangangahulugan ng puntong pagkulo ng tubig. Ikinakatawan ng simbolong C.

clarity (klá·ri·tí) *png [Ing]*: aliwálas.

climate (kláy·meyt) *png [Ing]*: klíma.

climate change (kláy·meyt tseynds) *png [Ing]*: pagbabágong klíma.

cloud (klawd) *png [Ing]*: úlap.

cloud cover (klawd kó·ver) *png [Ing]*: kaulápan.

cloudiness (kláw·di·nés) *png [Ing]*: pagkamaúlap.

cloudy (kláw·di) *pnr [Ing]*: maúlap.

coast (kowst) *png [Ing]*: baybáyin.

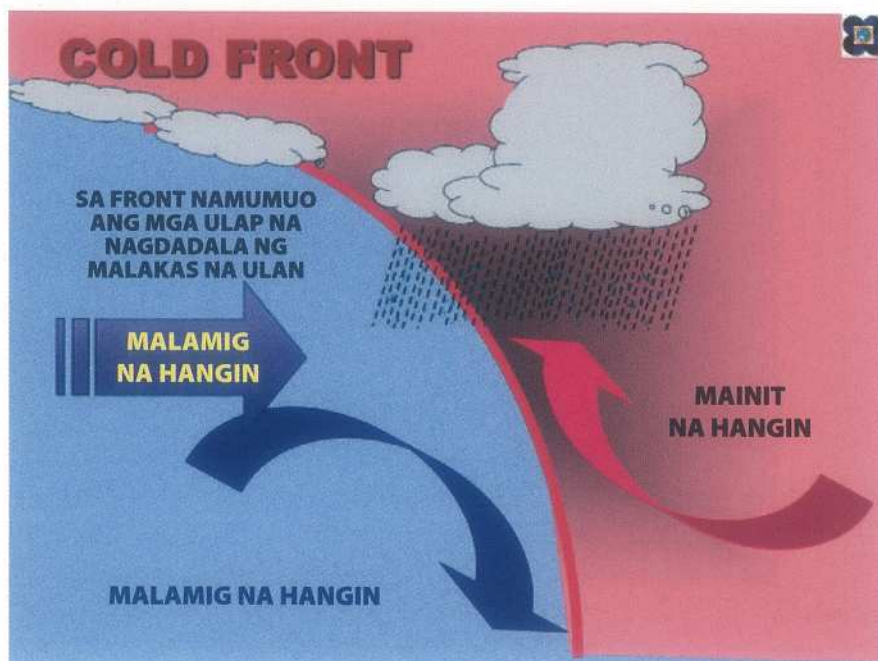
coastal flood (kós·tal flad) *png [Ing]*: baybáying-bahâ.

coastal waters (kós·tal wá·ters) *png [Ing]*: túbig-baybáyin.

cold front (kold front) *png [Ing]*: pagtulak ng malamig na hangin sa mainit na hangin.

Salawikain

Di takót ang púsong tapat
kahit tamaan ng kidlat.

cold wave (kold weyv) *png [Ing]*: dagliang pagbabà ng temperatura kapag taglamig. Tinatawag din na cold surge.

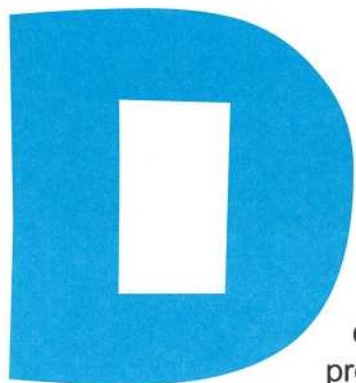
condensation (kón·den·séy·syon) *png [Ing]*: kondénsasyon.

convective cloud (kon·vék·tiv klawd) *png [Ing]*: palukóng na úlap.

convergence (kon·vér·dyens) *png [Ing]*: pagsasanib ng hangin mula sa magkaibang direksiyon patungo sa isang direksiyon Cf DIVERGENCE.

confluence (kon·flu·wens) *png [Ing]*: pagsasanib ng hangin na mula sa magkaparehong direksiyon.

cyclone (sáy·klon) *png [Ing]*: hanging umiikot nang pakaliwa (counter clockwise) kung nasa hilagang emisperyo at pakanan (clockwise) naman kung nása katimugang emisperyo.

da·dán nu a·ráw *png [Itb Iva]*: silángan.

dá·gat *png*: malawak at maalat na tubígan na mas maliit kaysa karagatan: SEA, TAËW.

da·gím *png*: maitim at mabigat na ulap na nagdadala ng presipitasyon: DÂ-GUM, DAMPÓG, NIMBUS CLOUD.

Dagim

dag·lîng u·lân *png* [*daglî+na ulân*]: sandaling pag-ulan: ARBÍS.

da·gú·ëb *png* [*Kin*]: kulóg.

dâ·gum *png* [*Bik*]: dagím.

da·gú·ob *png* [*Hil*]: kulóg.

daily (déy·li) *pnb pnr [Ing]*: arawán.

Bugtong • Bugtong

Sa harayo nakikita
sa harani di nakikita. (Hamog) [*Bik*]

daily forecast (déy·li fór·kast) *png* [*Ing*]: arawáng fórkast.

da·lëg·dëg *png* [*Cuy*]: kulóg.

da·lug·dúg *png* [*Bik*]: kulog.

da·lú·yong *png*: malalaking alon.

da·lú·yong bag·yó *png*: malalaking alon na dala ng bagyo: STORM SURGE.

da·mi ng u·lân *png*: sukat ng ulan sa isang takdang oras, halimbawa ay kasindami ng 2–8 galon ng tubig kada metro kuwadrado bawat oras: AMOUNT OF RAIN.

dam·póg *png* [*Bik*]: dagím.

da·núm ed bay·báy *png* [*Pan*]: túbig-baybáyin.

da·ó·tang pa·na·hón *png* [*Seb*]: samâ ng panahon.

da·us·dós·pú·tik *png*: agos-putik na kumikilos nang mabagal: MUDSLIDE.

dá·ya *png* [*Ilk*]: silángan.

da·ya·ráy *png*: hangin sa tabing-dagat o ang banayad na hangin mula sa dagat
var dayráy.

deforestation (di·fó·res·téy·syon) *png* [*Ing*]: tahasang pagsira sa kagubatan.

de·láp ed bay·báy *png* [*Pan*]: baybáying-bahâ.

dëm·dëm *png* [*Iva*]: úlap.

de·nú·das·yón *png* [*Esp* *denudación*]: pagkaubos ng mga punongkahoy sa kabundukan Cf DEFORESTATION.

de·pre·syóng tró·pi·kó *png* [*Esp depresion + Tag na + Esp tropico*]: bagyo na may hanging tuloy-tuloy at may sukdulang bilis na umaabot ng 61 kilometro kada oras; kalimitang namumuo sa rehiyong ekwatoryal tulad ng Karagatang Pacific o sa isang Intertropical Convergence Zone: TROPICAL DEPRESSION.

dēs·yang *png* [*Pan*]: disáster.

dew (*dyu*) *png* [*Ing*]: hamóg.

di·lód *png* [*Gad*]: silángan.

di·rá·ya *png* [*Gad*]: hilagà.

Salawikain

Pag nagtanim ang hangin,
Bagyo ang aanihin.

di·sás·ter *png* [*Ing*]: malubhang pagkakatigil ng normal na takbo ng buhay sa pamayanan o lipunan na hindi makayang makabangon ng naapektuhang pamayanan o lipunan sa sarili nito; ang mga disaster ay resulta ng pagkakalantad sa panganib, mga kondisyon ng kahinaan, at kawalan ng kakayahan o kaparaanang mabawasan o makabangon sa maaaring maging negatibong epekto; ang epekto ng disaster ay maaaring kabilangan ng pagkamatay, pagkapinsala, sakit, o iba pang mga negatibong epektong pisikal, pangkaisipan at kagalingang panlipunan, kasama na ang pagkasira ng ari-arian, pagkaantala ng mga serbisyo, pagkatigil ng takbo ng normal na pamumuhay at ekonomiya at pagkasira ng kapaligiran: DĒSYANG, KAPAKYASÁN.

di·vá·ya *png* [*Gad*]: kanlúran.

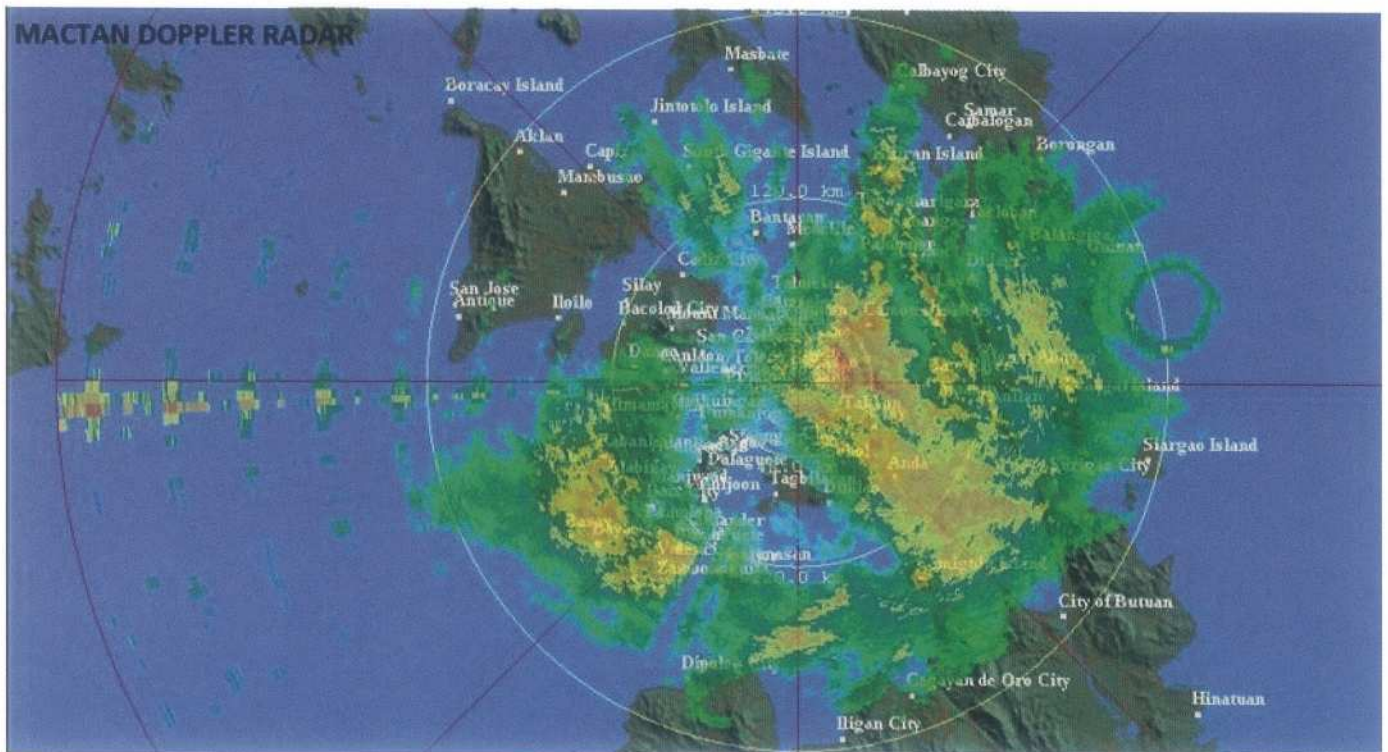
divergence (*day·vér·dyens*) *png* [*Ing*]: paghihiwalay ng hangin patungo sa magkaibang direksiyon na nagdudulot ng magandang panahon Cf CONVERGENCE.

Doppler radar (*dáp·ler réy·dar*) *png* [*Ing*]: instrumentong ginagamit na panukat sa galaw ng ulap, direksiyon ng hangin, at dami ng ulan.

downpour (*dáwn·por*) *png* [*Ing*]: malakás na ulán.

drizzle (*dri·sel*) *png* [*Ing*]: ambon.

du·lám *png* [*Yog*]: úlap.

dúl·dog png [Tbw]: kulóg.

du·mák·lup png [Hgn]: úlap.

dú·ros png [Bik]: hángin.

Ilang Diyos, Diyosa, at Nilalang sa Mitolohiyang Filipino na may kinalaman sa Weder

A. Tagalog

Amanikable – Ang mainiting Diyos ng Dagat.
Dahil sa kabiguan sa pag-ibig, isinumpa niyang palulubugin ang mga sasakyang dagat sa pamamagitan ng malalaking alon at bagyo.

Anitun Tabu – Diyos ng hangin at ulan
Apolake – Diyos ng araw
Bathala – Diyos ng kalangitan
Habagat – Diyos ng hangin
Hayo – Diyos ng karagatan
Tala – Diyos ng mga bituin
Haik – Diyos ng dagat

B. Bisaya

Adlaw – Diyos ng araw
Alunsina – Diyos ng Silangang kalangitan
Bangun Bangun – Diyos ng panahon at kalawakan
Kasaraysarayan sa Silgan – Diyos ng mga ilog
Lihangin – Diyos ng hangin at anak ni Kaptan
Lidagat – Diyos ng dagat, anak ni Magwayan
Liadlaw – Diyos ng araw
Luyong Baybay – Diyosa ng mga alon
Magdang Dirinin – Diyos ng mga lawa
Magwayan – Diyosa ng kamatayan at dagat
Maklium sa Tubig – Diyos ng karagatan
Pahulangkug – Diyos ng mga panahon (seasons)
Ribung Linti – Diyos ng kidlat at kulog
Saraganka Bagyo – Diyos ng mga bagyo
Sumalongson – Diyos ng mga ilog at dagat
Varangao – Diyos ng mga bahaghari

C. Tboli

Kadaw La Sambad – Diyos ng araw
Bulon La Mogoaw – Diyosa ng buwan
Litik – Diyos ng kulog

Ilokano

Apo Langit – Diyos ng kalangitan
Apo Angin – Diyos ng hangin
Apo Init – Diyos ng araw
Apo Tudo – Diyos ng ulan

Kapampangan

Apûng Malyari – Diyos ng buwan at panginoon ng walong ilog
Galurâ – nilalang na pinaniniwalaang tagapagdala ng mga bagyo
Lakandanum – Diyos ng tubig

B'laan

Fon Eel – Espiritu ng tubig

Palawan

Linamin at Barat – Diyosa ng paná-panahóng hangin (amihan at habagat).
Linamin at Bulag – Diyosa ng tagtuyot
Upa Kuyaw – Diyos ng kulog

Bukidnon

Bulalakaw – espiritung nagbabantay sa mga ilog

Isneg

Sirinan – Espiritu ng ilog

Gaddang

Limat – Diyos ng dagat

Ifugaw

Puwok – May hawak sa malalakas na bagyo

Ilonggo

Elag – Diyos ng araw
Delan – Diyos ng buwan

Agta

Sedsed – Diyos ng dagat

east (ist) *png [Ing]*: silángan.

easterly wave (ís·ter·lí weyv) *png [Ing]*: álong trópikó.

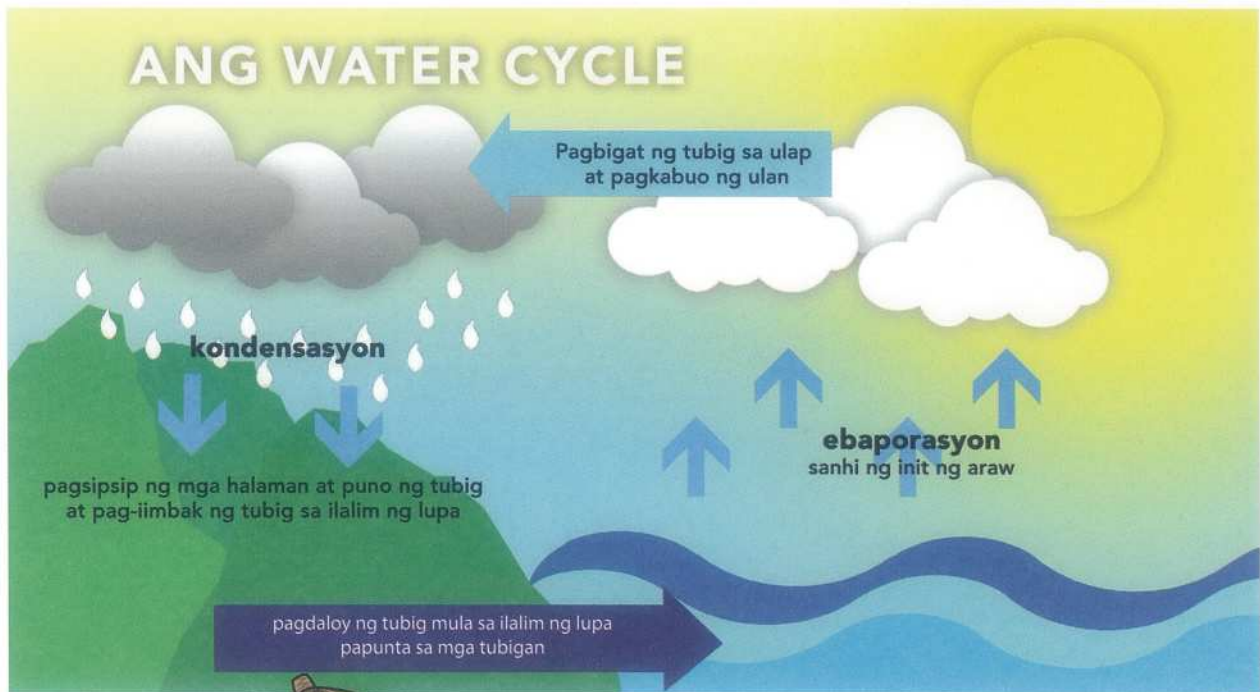
easternmost (ís·tern·móst) *pnb [Ing]*: pinakadúlong silángan.

east-northeast (íst·nort·íst) *png [Ing]*: silángang hilágang-silángan.

east-southeast (íst·sawt·íst) *png [Ing]*: silángang tímog-silángan.

eastward (íst·ward) *pnb [Ing]*: papunta sa silángan.

e·bá·po·ras·yón *png [Esp evaporación]*: ang proseso ng pagbabagong-anyo ng likido patungong gas: EVAPORATION.

Mahalaga ang **ebaporasyon** sa likás na pagbabagong-anyo ng tubig sa atmospera (water cycle). Dahil sa pag-akyat at pagbabagong-anyo ng tubig ay naibabalik at napapanatili ang balanse ng temperatura, weder, at buhay ng lahat ng organismo.

e·bák·was·yón *png* [*Esp evacuación*]: ito ang pisikal na paglilipat ng mga tao, hayop, at ari-arian mula sa mga delikadong lugar tulad ng malalapit sa baybaying-dagat o ilog tungo sa isang mas ligtas na lugar upang makaiwas sa epekto ng disaster: EVACUATION.

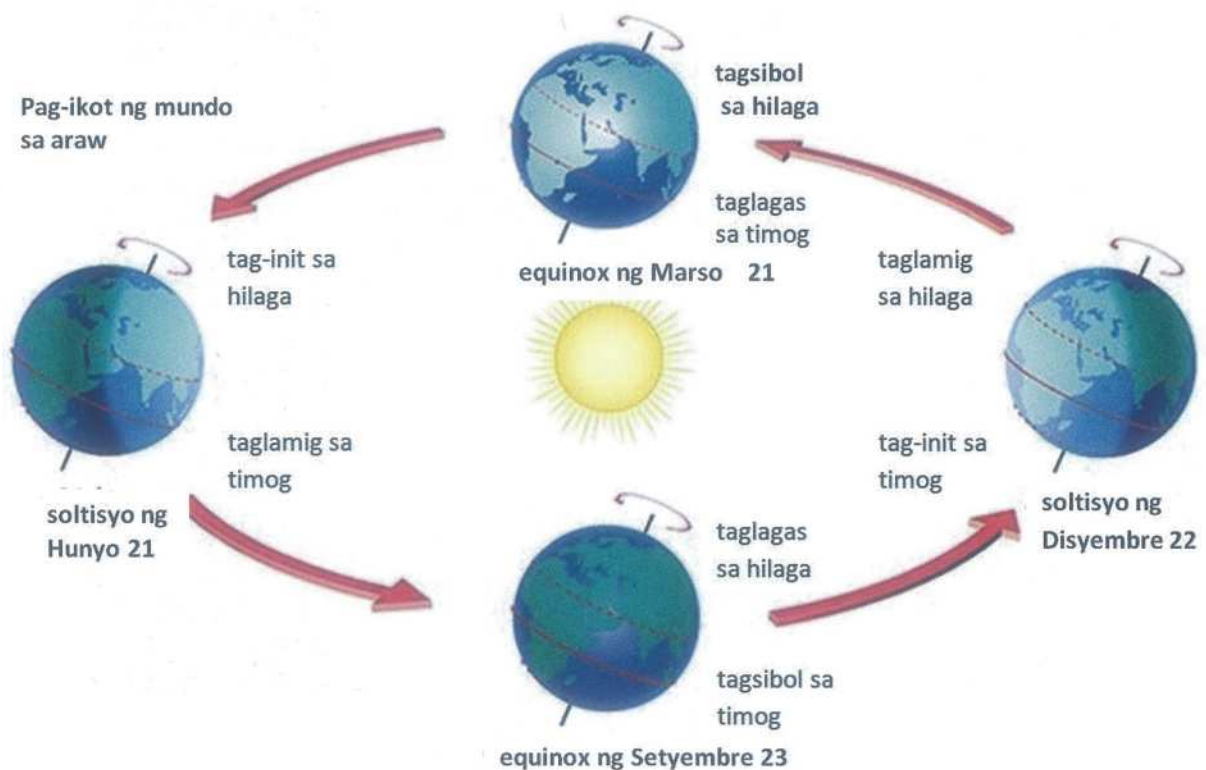
El Niño (el nín·yo) *png* [*Esp*]: **1**: hindi karaniwang pag-init ng karagatan ng gitna at silanganing ekwatoryal Pacific; **2**: isang penomena na karaniwang nagdudulot ng tagtuyot sa Filipinas Cf LA NIÑA.

Ang **El Niño** ay salitang Español na nangangahulugang batang laláki. Dahil maaaring dumating tuwing Disyembre o Enero, El Niño ang ipinangalan ng mga mangingisda sa Timog America sa penomenang ito na halos kasabay ang pagdiriwang ng kapanganakan ni Hesukristo o ang Pasko.

e·mis·pér·yo *png* [*Esp hemisferio*]: paraan ng paglalarawan ng hati ng mundo sa dalawang bahagi: hilaga at timog emisperyo kung batay sa ekwador ang paghahati; at silangan at kanlurang emisperyo kung batay sa hilaga at timog polo: HEMISPHERE.

equinox (é·kwi·nóks) *png* [*Ing*]: **1**: Penomenon na pantay na nasisinagan ng araw ang kanluran at silangang emisperyo; **2**: magsinghaba ang araw at gabi tuwing Marso at Setyembre Cf SOLSTICE, SOLTISYO.

e·ros·yón *png* [*Esp erosión*]: pagdausdos ng lupa o anumang uri ng bato dahil sa tubig, hangin, init, o yelo na dalá ng pagbabago ng klima o dahil sa mga gawain ng tao.

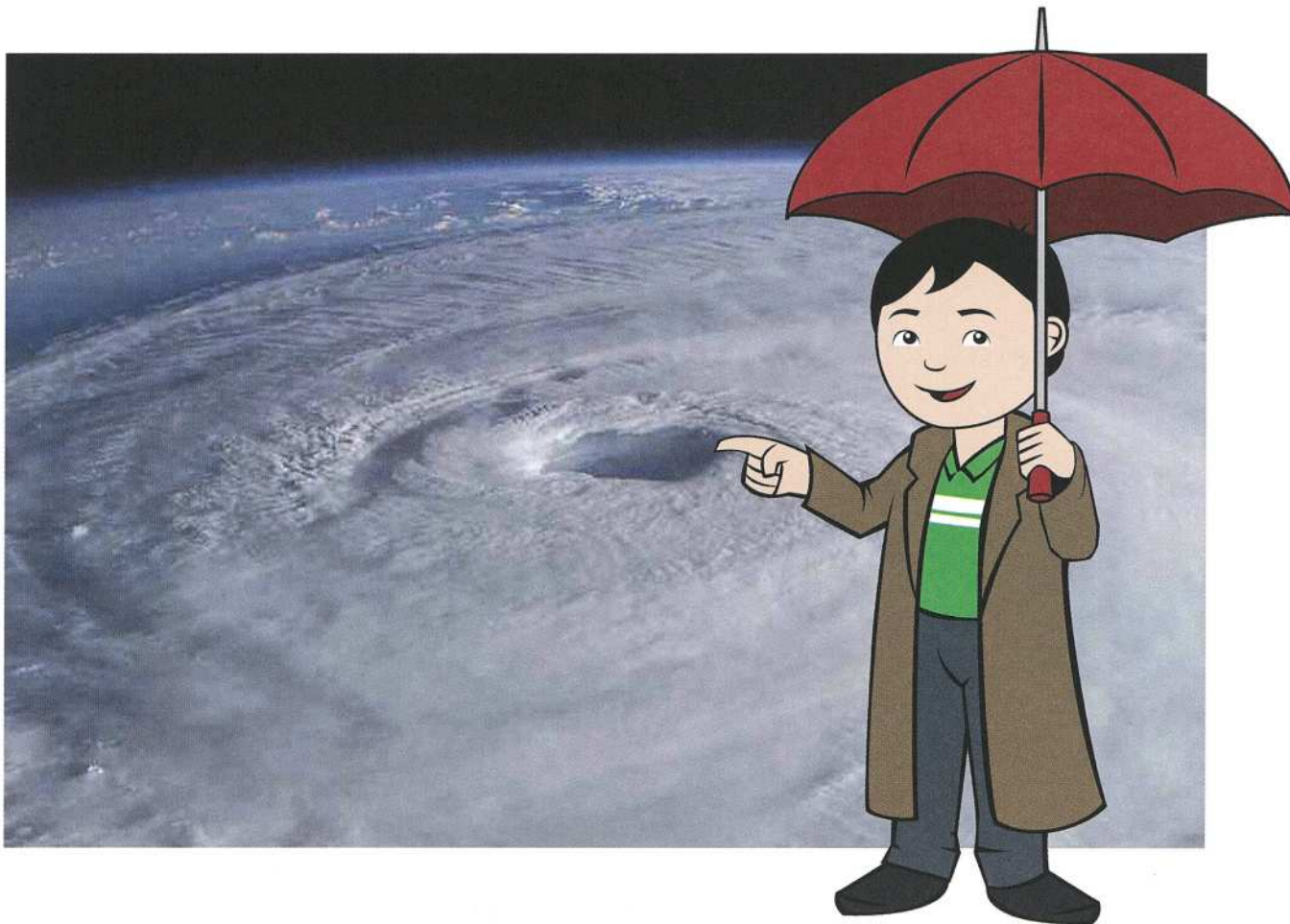
e·táb *png* [*Pan*]: táog.

evacuation (e·vák·wéy·syon) *png*: ebakwasyon.

evaporation (e·vá·po·réy·syon) *png* [*Ing*]: ebaporasyón.

eye of the storm (ay of da is·torm) *png [Ing]*: matá ng bagyó.

eyewall (áy·wol) *png [Ing]*: alimpuyó ng bagyo.

Fahrenheit (fa·rén·hayt) *png [Ing]*: sukatáng pantermometro na sa 32° ay púntong makapagpapayelo ng tubig at sa 212° ay púntong makapagpapakulo nitó; ikinakatawan ito ng simbolong F.

fair weather (feyr wé·der) *png [Ing]*: kondisyon ng weder na bahagyang maulap at may posibilidad ng pag-ulan.

fine weather (fayn wé·der) *png [Ing]*: kondisyon ng weder na maaliwalas ang kalangitan at walang posibilidad ng pag-ulan.

flash flood (flas flad) *png [Ing]*: biglâng-bahâ.

flood (flad) *png* [*Ing*]: bahâ.

floodplain (flád·pleyn) *png* [*Ing*]: bahàing kapatágan.

fog (fag) *png* [*Ing*]: angép.

for·kast *png* [*Ing forecast*]: resulta ng pagtataya sa weder batay sa nauugnay na mga obserbasyong meteorolohiko.

fresh winds (fres winds) *png* [*Ing*]: hánging haginít.

freezing point (frí·sing poynt) *png* [*Ing*]: púntong pagyelo.

front *png* [*Ing*]: lugar o sona ng pagpapalitan ng dalawang mass ng hangin na may magkaibang density; hanggahan ng dalawang magkaibang mass ng hangin.

fu·kék *png* [*Snd*]: úlap.

fû·na·kan hen í·nit *png* [*Bal*]: silángan.

fú·nat *png* [*Bal*]: úlap.

ga·bón *png* [*Hgn*]: bahághari.

gale (geyl) *png* [*Ing*]: hánging hagunót.

ga·lém *png* [*Cuy Kin*]: úlap.

gló·bal wár·ming *png* [*Ing*]: ang pag-init ng temperatura ng daigdig.

gra·be·dád *png* [*Esp gravedad*]: ang puwersang humahatak sa isang lawas o katawan patungo sa sentro ng daigdig: GRAVITY.

gravity (grá·vi·tí) *png* [*Ing*]: grabedad; ikinakatawan ng simbolong G.

Alam ba ninyo na kung walang **grabedad** ang ating mundo, ang lahat ng bagay ay nakalutang? Ang grabedad ang dahilan kung bakit nananatili táyong nakatapak sa lupa, at apektado nito ang lahat ng pisikal na nilaláng at bagay sa daigdig! Ito ang puwersang humahatak sa atin pabalik kapag tumatalon, at hindi man lámang natin ito nararamdaman dahil bahagi na ito ng likás na katangian ng ating mundo at pang-araw-araw nating pamumuhay.

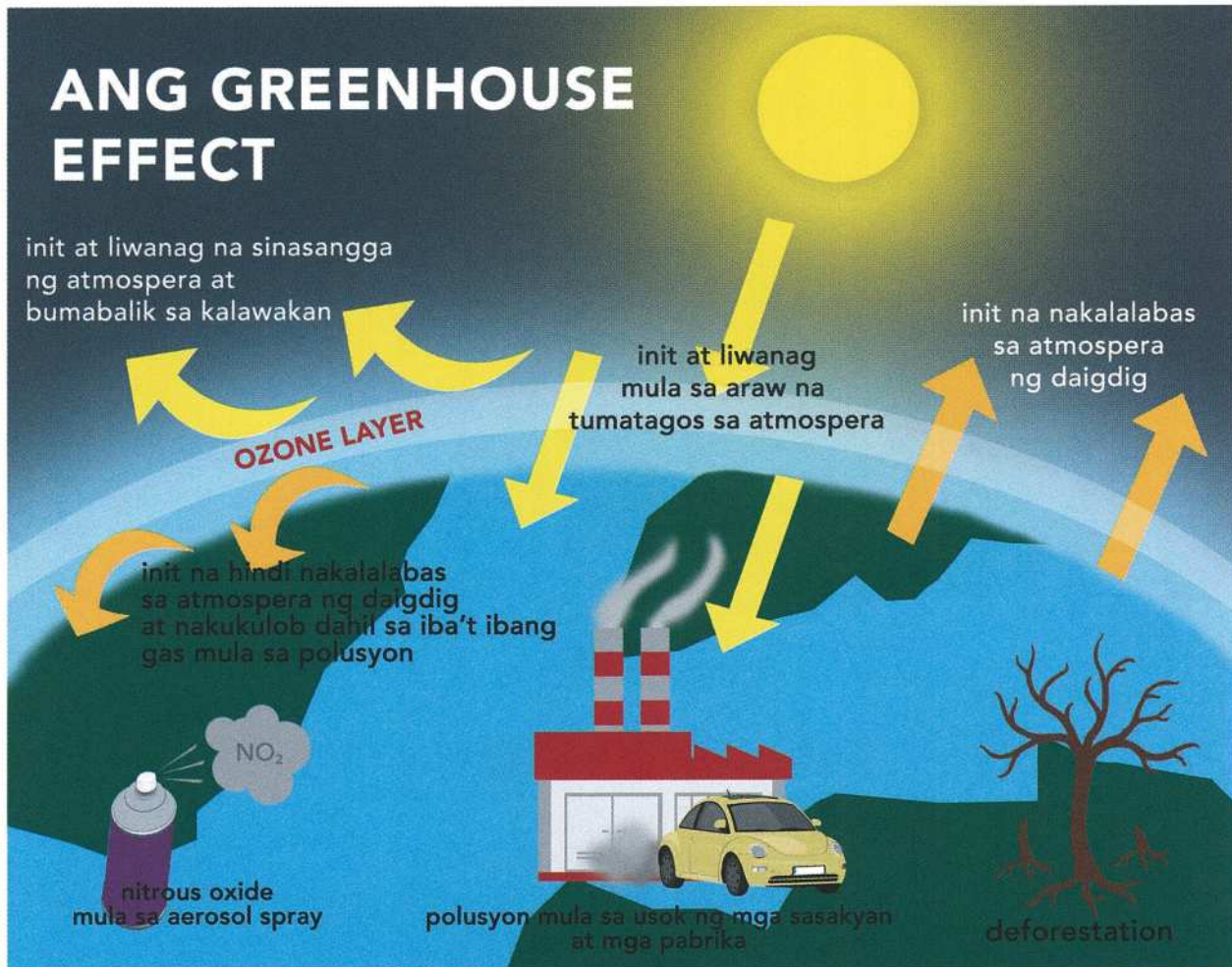

Bugtong • Bugtong

Buhok ni Adan
hindi mabilang. (ulan)

gray (grey) *pnr [Ing]*: kulimlím.

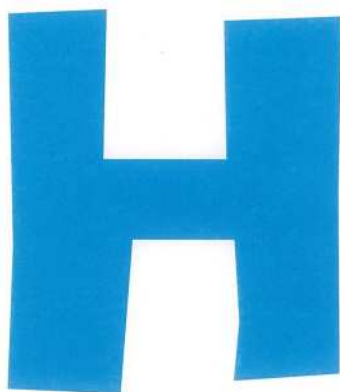
greenhouse effect (grín·haws e·fék) *png [Ing]*: init na nanggagaling sa araw na ibinabalik mula sa ibabaw ng mundo.

ground weather observation (grawnd wé·der ob·ser·véy·syon) *png [Ing]*: tumutukoy sa mga nakalap na datos galing sa mga weather observation station na kailangan sa weder forkasting.

gur·rú·od *png [Ilk]*: kulóg.

gust (gast) *png [Ing]*: bugsô.

ha·bá·gat *png*: hanging nagmumula sa timog-kanluran na umiihip tuwing Hunyo hanggang Oktubre at nagiging sanhi ng malawakang pamumuo ng ulap at pag-ulan sa kanlurang bahagi ng bansa: SOUTHWEST MONSOON.

hail (heyl) *png* [*Ing*]: búbog-ulán.

ha·lu·mig·míg *png*: dami ng tubig sa hangin: HUMIDITY, MALINAËW — *pnr* má·ha·lu·mig·míg.

ha·móg *png*: halumigmig na nagsalikido: DEW.

há·ngin *png*: halo-halong gas na bumubuo sa atmospera ng daigdig at nagtataglay ng mga sangkap na mahalaga sa pagpapanatili ng búhay: AIR, ÁNGIN, DÚROS, PARÓS, WIND.

há·nging ba·ná·yad *png* [*há·ngin+na banáyad*]: hanging kumikilos sa bilis na hindi hihigit sa 20 kilometro kada oras: LIGHT WIND.

há·nging ha·gi·nít *png* [*hángin+na haginít*]:
hanging kumikilos na may bilis na
umaabot sa 30–50 kilometro kada oras:
FRESH WIND.

há·nging ha·gu·nót *png* [*hángin+na hagunót*]: hindi pangkaraniwang lakas ng hangin
na umaabot sa bilis na 62–74 kilometro kada oras: GALE.

há·nging ma·lá·ha·gu·nót *png* [*hángin+na mala+hagunót*]:
hanging may bilis na umaabot sa 51–61 kilometro kada
oras: NEAR GALE.

há·nging ma·la·kás *png* [*hángin+na malakás*]: hanging may bilis
na umaabot sa 75–87 kilometro kada oras: STRONG WIND.

há·zard *png* [*Ing*]: pangánib.

haze (*heyz*) *png* [*Ing*]: dumi sa hangin na nagpapalabo ng tanáwin.

heat index (*hit ín·deks*) *png* [*Ing*]: temperaturang nararamdaman
ng tao dahil sa mataas na temperatura kaakibat ng mataas
na halumigmig.

heavy rain (*hévi reyn*) *png* [*Ing*]: malakás na ulán.

hemisphere (*hé·mis·fír*) *png* [*Ing*]: emisféryo.

high tide (*hay tayd*) *png* [*Ing*]: táog.

hi·la·gà *png*: isa sa apat na direksiyon sa kómpas na tumutukoy sa kaliwa ng
táong nakaharap sa silangan: AMYĀNAN, DIRĀYA, HILAWÚD, IDÁWUD,
KALUKÚDAN, KAMBIYÁN, NÓRTE, NORTH, PAGSĒDLĒPAT ALDÁW.

hi·la·gàng kan·lú·ran *png* [*hilagà+ng ka+lunód+an*]: direksiyon sa pagitan ng hilaga at
kanluran: NORTHWEST.

hi·la·wúd *png* [*Itb*]: hilagà.

him·pa·pa·wíd *png*: atmospera.

horizon (*ho·ráy·son*) *png* [*Ing*]: abot-tanaw na tagpuan ng langit at lupa o dagat.

humid (*yú·mid*) *pnr* [*Ing*]: mahalumigmíg.

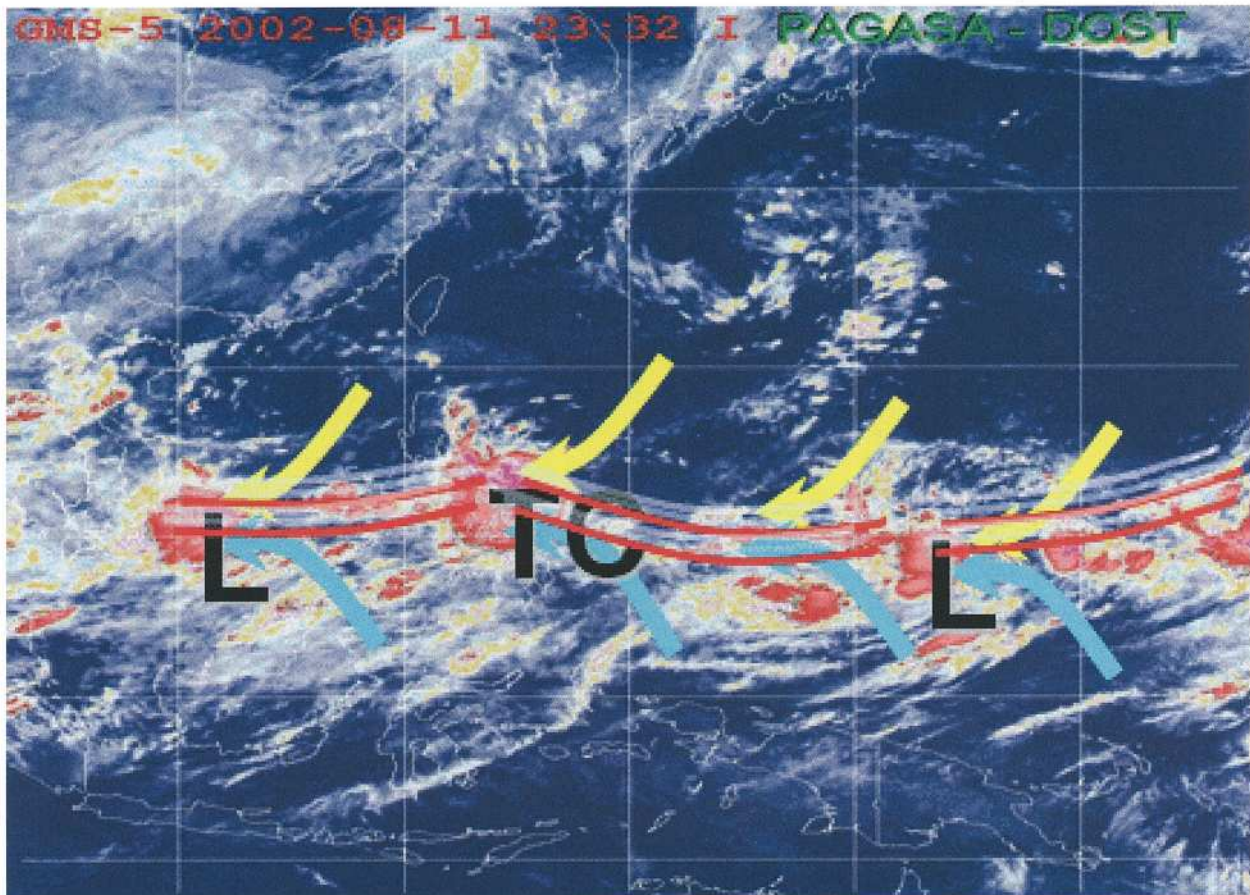
humidity (*yu·mí·di·tí*) *png* [*Ing*]: halumigmíg.

hunasan (*hu·ná·san*) *png* [*Seb*]: túbig-baybáyin.

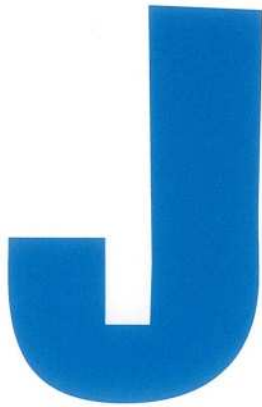
intense rain (in·téns reyn) *png* [*Ing*]: matinding ulan.

Intertropical Convergence Zone (in·ter·tró·pi·kál kon·ver·dyens zown): **1**: weder sistem sa tropiko na resulta ng pagsasanib ng mga hanging nagmumula sa kahilagaan at katimugang emisperyo na inilalarawan ng maulap na kalagayan ng panahon; **2**: salubungan ng hanging mula sa hilagang emisperyo at timog emisperyo.

i·pu·i·po *png*: napakalakas na hanging kumikilos nang paikot na maaaring makapaminsala ng mga gusali, punò, at iba pa: ARIPUROS², WHIRLWIND.

isolated rainshower (ay·so·léy·ted reyn·sya·wer) *png* [*Ing*]: pulô-pulô na pag-ulan.

jetstream (dyet is·trim) *png [Ing]*: hanging umiihip sa kaitaasan ng atmospera sa bilis na umaabot sa 0.057 kilometro kada oras o higit pa; tinitingnan ng meteorolohista ang lakas at posisyon ng mga jet stream kapag tinataya ang magiging weder; ang paglalakbay sa himpapawid ay nakasalalay din nang malaki sa mga jet stream sapagkat ang tagal ng paglalakbay ay maaapektuhan nang malaki kapag naglakbay nang salungat o ayon sa jet stream; kadalasan, ang malamang na panganib sa isang sasakyang panghimpapawid ay nakikita sa kaligiran ng jet stream.

ka·git·náng tem·pe·ra·tu·ra *png [ka+gitna+na Esp temperatura]*: katamtamang temperatura mula sa tinipong súkat sa isang itinakdang panahon: MEAN TEMPERATURE.

ka·la·mi·dád *png [Esp calamidad]*: pangyayaring dalá ng kalikasan o ng kagagawan ng tao na nagiging sanhi ng disaster: CALAMITY, KATALÁGMAN.

ka·la·ngi·tán *png [ka+langit+an]*: bahagi ng atmospera na makikita ang araw, buwan, at mga bituin: SKY, TAWEN.

ka·lát·ka·lát na pág·u·lán *png*: magkakalayo o magkakahiwalay na pag-ulan sa pook na sakop ng forkast dahil sa mga nakakalat na dagim sa kalangitan: SCATTERED RAINSHOWERS.

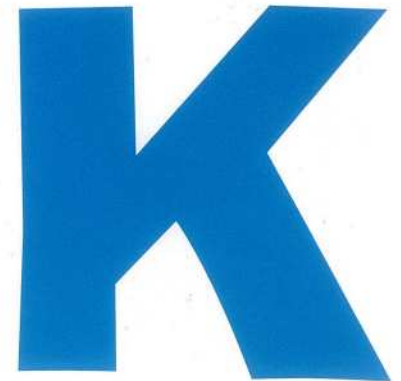
ka·lu·kú·dan *png [Hgn]*: hilaga.

ka·lu·rë·mán *png [Pan]*: kaulapan.

kam·bi·yán· *png [Agu]*: hilaga.

kan·lú·ran *png [ka+lunod+an]*: isa sa apat na direksiyon sa kompas na kabilang panig ng silangan; dakong nilulubugan ng araw: ASDĚPÁN NU ARÁW, DIVÁYA, KASÁDPAN, KASASALĚPÁN, KÁVAYAT, KUPÁN, LÎNÚGAN HEN ÍNIT, MAGÍBANG, PAGSĚĎĚPA IT ÁLDÁW, SARÁLPAN, SULNÚPAN, TAGGÁPAN, WEST.

kan·lú·rang hi·lá·gang kan·lú·ran *png [ka+lúnod+an+na hilagà+na ka+lúnod+an]*: púnto sa kompas na nása gitna ng kanluran at hilagang kanluran; ang karaniwang direksiyon ng bagyo: WEST-NORTHWEST.

kan·lú·rang tí·mog·kan·lú·ran png [ka+lúnod+an+na tímog ka+lúnod+an]: púnto sa kompas na nása gitna ng kanluran at timog kanluran: WEST-SOUTHWEST.

ka·pak·ya·sán png [Seb]: disaster.

ka·ra·ga·tán png [ka+dáгат+an]: malawak at maalat na tubígan na sumasakop sa halos tatlong kapat ng ibabaw ng daigdig: OCEAN.

ATING ALAMIN

Ang Kagawaran ng Enerhiya ay may tinukoy na dalawampu't dalawang (22) pook na malilinigang upang makapagtustos ng kinakailangang dagdag na enerhiya mula sa ating yamang karagatan. Ang mga ito ay:

1. San Vicente, Ilocos Sur	12. San Francisco, Surigao del Norte
2. Agno, Pangasinan	13. Lamon Pt., Surigao del Sur
3. Palauig, Zambales	14. Lacaron, Davao del Sur
4. Mananao, Mindoro	15. Hinatuan Passage
5. San Jose, Antique	16. Bohol/Taliban Strait
6. Manukan, Misamis Occidental	17. Surigao Strait
7. Omosmarata, Basilan	18. Gaboc Strait
8. Palaui Island, Cagayan	19. Basiao Channel
9. Dijohan Pt. Bulacan	20. San Bernardino Strait
10. Mascasco, Masbate	21. Basilan Strait
11. Batag Island, Northern Samar	22. San Huanico Strait

ka·sád·pan png [Seb]: kanlúran.

ka·sa·sa·lë·pán png [Cuy]: kanlúran.

ka·ta·lág·man png [Seb]: kalamidad.

ka·tam·tá·mang há·ngin png [ka+tamtám+an+na hangin]: hangin na hindi mahina subalit hindi rin malakas at may bilis na umaabot sa 21–29 kilometro kada oras; sa ganitong lakas ng hangin, nagliliparan ang alikabok at pira-pirasong papel, at gumagalaw ang maliliit na sanga: MODERATE WIND.

ka·tam·tá·mang u·lán png [*ka+tamtam+an+na ulan*]: ulan na hindi madaling makita ang bawat patak at mapapansin na nabasâ ang ibabaw ng mga kalsada; umaabot sa 2.5–7.5 milimetro kada oras: MODERATE RAIN.

ká·ti png [*Kap Pan*]: pagbabà ng tubig sa dagat sanhi ng hatak ng buwan at araw sa mundo: LOW TIDE, UNÁS.

kát·ka·ti·bu·ngá·lon png [*Tuw*]: bahághari.

ka·u·lá·pan png [*ka+úlap+an*]: tumutukoy sa himpapawid na maaaring maging bahagyang maulap hanggang sa madilim at masusukat sa pamamagitan ng *okta*: CLOUD COVER.

ká·va·yat png [*Iva*]: kanlúran.

kid·lát png: **1**: dagliang pagdiskarga ng koryente sa kaulapan; **2**: nakikitang kislap ng elektrisidad sa atmósperá tuwing may unos na agad na sinusundan ng kulog: KILÁT, KIRMÁT, LÍGHTNING.

ki·dó png [*Kan*]: kulóg.

ki·dól png [*Tuw*]: kulóg.

MAG-INGAT SA KIDLAT!

- Kung nása labas, agad pumasok sa loob ng bahay o gusali o magtago sa sasakyan upang hindi tamaan ng kidlat. Huwag magtago sa ilalim ng punò o anumang mataas na bagay na maaaring tamaan ng kidlat.
- Lumayò sa anumang bagay na maaaring daluyan ng koryente, gaya ng tubig.
- Huwag gumamit ng kasangkapang de-koryente gaya ng telepono, computer at telebisyon.
- Kung bumibiyahe, manatili sa loob ng sasakyan.
- Kung nása labas, huwag gumamit ng anumang bagay na gawa sa bakal.
- Iwasang matamaan ng kidlat. Tumalungko, yumuko at ilagay ang mga kamay sa tuhod.
- Kapag nakaramdam ng daloy ng koryente o kapag tumayo ang inyong balahibo o kinilabutan, maaaring tamaan kayo ng kidlat. Dumapa agad!

ALAM BA NINYO?

- Kayang pailawin ng kidlat ang bombilyang 100 watt sa loob ng mahigit tatlong buwan.
- Ang hangin na malápit sa tinamaan ng kidlat ay limang ulit na higit na mainit kaysa sa ibabaw ng araw.

ki·lát png [Seb]: kidlát.

ki·kí·lat png [Bik]: kidlat.

kir·mát png [Pan]: kidlát.

kli·ma png [Esp *clíma*]: karaniwang kondisyon ng atmósperá sa isang lugar o rehiyon sa loob ng tatlumpung (30) taon o higit pa: CLIMATE.

kon·den·sas·yón png [Esp *condensación*]: pagbabagong-anyo ng gas patungong likido: CONDENSATION.

ko·rán png [Agu]: ulán.

ku·lim·lím pnr [Kap Tag]: malamlam na liwanag na dulot ng pagkakatakip ng ulap sa araw: GRAY.

ku·lóg png: tunog kasunod ng kidlát: ADÁY, ÁDDOG, ÁDONG, DAGÚ-ĒB, DAGÚ-OB, DALĒGDĒG, DÚLDOG, KIDÓ, KIDÓL, RAGURÚG, RÁGURÚNG, TAGLÓGONG, THUNDER.

Mga Kuwento ng Kulog

Unang Bersiyon

Isang araw, habang bumababâ mula sa kagubatan ang isang lalaki ay biglang bumagyo. Kumidlat at kumulog. Inaway niya ang kidlat at sa gálit ay nagsalita nang masamá dito. Nang marinig iyon ng kulog, nagalit ito at bumabâ, dumaan sa punò na ikinalanta agad nitó.

Natagpuang patay ang lalaki sa harap ng punò ngunit pagkaraan ng ilang oras, naupo ito at sinabi sa mga tao na ang kulog ay isang baboy na may guhit-guhit na kulay dilaw at kayumanggi. Kayâ iyon ang uri ng baboy na tinatawag na tsago na iniaalay sa diyos ng kulog.

Ikalawang Bersiyon

Noong unang panahon, hindi alam ng mga tao sa Bontok kung ano ang kulog, ngunit tuwing tatamaan nitó ang mga bagay, tulad ng mga punò, nakakakita sila ng itim na marka ng ngipin. Kayâ inisip nilang ito ay ang baboy ng mga anito.

Isang araw, nang magsimulang kumulog, nagpasiya ang mga lalaki na lansihin ang baboy. Hinintay nila ang baboy at nahúli ito. Tinalian nila ang baboy ng isang uri ng baging ngunit nakatakas ito.

Kayâ ngayon, kapag kumukulog, naglalagay ang mga lalaki ng baging na yakan sa ulo, na tinatawag na wakar. Naniniwala silang kapag nakita ito ng baboy o ng kulog, matatakot ito at hindi sila sasaktan.

ku·pán *png* [*Agu*]: kanlúran.

kúl·pot *png* [*Tuw*]: úlap.

kul·pót *png* [*Iby*]: úlap.

ku·nóm *png* [*Tbw*]: úlap.

Bugtong • Bugtong

Kalabaw ko sa Maynila
abot dito ang unga. (Kulog)

landslide (lánd·is·láyd) *png* [*Ing*]: pagguho ng lupa at bato.

La Niña (la nín·ya) *png* [*Esp*]: **1**: hindi karaniwang paglamig ng tubigang equatorial ng Karagatang Pacific; **2**: isang penomena na karaniwang nagdudulot ng higit na matinding tag-ulan sa Filipinas Cf EL NIÑO.

lí·bo *png* [*Man*]: úlap.

lightning (láyt·ning) *png* [*Ing*]: kidlát.

light rain (layt reyn) *png* [*Ing*]: mahínang ulán.

light wind (layt wind) *png* [*Ing*]: hanging banáyad.

Klasipikasyon ng ulan batay sa dami

KATEGORIYA	mm/1 oras	mm/3 oras	mm/6 oras	mm/12 oras	mm/24 oras
MAHINA	<2.5	<7.5	<15	<30	<60
KATAMTAMAN	2.5–7.5	7.5–22.5	15–45	30–90	60–180
MALAKAS	>7.5	>22.5	>45	>90	>180

lî·nú·gan hen í·nit *png* [*BaI*]: kanlúran.

li·vú·o *png* [*Snd*]: úlap.

Low Pressure Area (lo pré·syur ér·ya) *png* [*Ing*]: kondisyon sa isang lugar na may pinakamababang presyur na may posibilidad na magkaroon ng bagyo; kilala rin sa daglat na LPA.

low tide (lo tayd) *png* [*Ing*]: káti.

lu·nop png [Hgn]: dalúyong.

lu·rēm png [Pan]: úlap.

ALAMIN ANG MGA PALATANDAN NG POSIBLENG LANDSLIDE

- Paggalaw ng lupa o bahagyang pagguho nitó;
- Kapuna-punang mga biták sa loob ng bahay o gusali;
- Pagdidikit at hindi mabuksang pinto o bintana;
- Unti-unting pagkalas ng mga pader o hagdan;
- Paggalaw o pagkiling ng bakod, poste ng koryente o telepono at mga punò;
- Unti-unting pagkakaroon ng biták sa lupa o sementadong kalsada at paglaki nitó;
- Pagkakaputol ng mga linya ng tubig at paglabas ng tubig sa ibabaw ng lupa sa ibang dako;
- Pag-umbok ng lupa sa ibaba ng dalisdis.

ANO ANG DAPAT GAWIN?

Kapag napansin ang mga nabanggit sa unahan, ipagbigay-alam agad ito sa Disaster Coordinating Council sa inyong lugar upang masuri nila at higit kayong mabigyan ng kamalayan at maihanda sa paglikas sa ligtas na lugar. Kung hindi kayo maililikas, kailangang bumuo ng planong pangkagipitan. Kausapin at ipaliwanag sa pamilya kung bakit kailangang planuhin at paghandaan ang posibleng landslide.

TANDAAN

May mga lugar na hindi mo aakalaing magaganap dito ang landslide, subalit sa paglipas ng panahon ay nagkakaroon ng pagbabago sa lupa gaya ng paghinà nitó dalá ng matinding ulan na nanunuot sa mga biták at mga bútas ng lupa at bato kayâ nagbabago ang lupa. Bílang pag-iingat, dapat alamin ang mga palatandaan ng posibleng landslide, suriin ang lugar at kapaligiran bago pa man magkaroon ng matinding ulan o manalanta ang bagyo. Tingnan kung may nakahanda at nakapaskil na Pambarangay na Impormasyon sa Panganib na nagsasaad ng lugar na posibleng magkaroon ng landslide, ang daan patungo sa paglikas at kung may pinakamalapit na mapaglilikasan ang lahat ng tao sa pamayanang nalalagay sa peligro.

M

ma·á·lon *pnr*: kondisyon ng dagat tuwing may samâ ng panahon.

ma·da·gím *pnr*: paglalarawan sa kondisyon ng langit kapag may 8 okta o halos 100 porsiyento ang kaulápan; punô ng dagím: MADAG-ÓMON, MADAMPÓG, OVERCAST.

ma·dag-ó·mon *pnr* [Seb]: madagím.

ma·dam·póg *pnr* [War]: madagím.

ma·gí·bang *png* [Hgn]: kanlúran.

ma·ha·lu·mig·míg *pnr*: pagiging mamasâ-masâ ng hangin: HUMID.

ma·há·nan *png* [Hgn]: silángan.

ma·hi·nang u·lán *png*: ulan na kitang-kita ang bawat patak at mapapansin na may kaunting wisik sa kalsada; hindi umaabot sa 2.5 milimetro kada oras: LIGHT RAIN.

mak·síl ya u·rán *png* [Pan]: malakás na ulán.

ma·lá·ha·gu·nót *png*: hangin na may bilis na umaabot sa 51–61 kilometro kada oras at mailalarawan ng paghapay ng punongkahoy: NEAR GALE.

ma·la·kás na u·lán *png*: ulan na hindi makita ang bawat patak at basang-basâ ang kung ilang milimetrong taas ng matitigas na ibabaw; umaabot ng mahigit sa 7.5 milimetro kada oras: DOWNPOUR, HEAVY RAIN.

ma·li·na·éw *png* [Pan]: halumigmíg.

ma·lu·rém *pnr* [Pan]: maúlap.

ma·pa·nga·nó·ron *pnr* [Seb]: maúlap.

ma·pa·nga·nú·ron *pnr* [Bik]: maúlap.

ma·ra·ra·mók *png* [Gad]: ambón.

ma·tá ng bag·yò *png*: gitnang bahagi ng bagyo na hindi gaanong mahangin o maulap at may diyametro na kadalasang umaabot sa 10–100 kilometro; tanda ito ng kinaroroonan ng bagyo: EYE OF THE STORM, PUYÓ NG BAGYO.

Bugtong • Bugtong

Bundok na bibitin-bitin
tinatangay ng hangin (ulap)

MGA DAPAT GAWIN KAPAG MAY BAGYO O MALAKAS NA PAG-ULAN

SA MGA NAKATIRÁ SA MABABANG LUGAR

- Obserbahan ang sitwasyon sa inyong lugar.
- Maging alerto sa mga abiso sa radyo o telebisyon.
- Sundin ang mga babaláng inilalabas at kung magsasagawa ng paglikas, sumunod.
- Sa paglikas, magdala ng sapat na damit, kumot, pagkain, inuming tubig, gamot, at kandila o flashlight. Ibalot ang mga ito sa plastik upang hindi mabasâ.
- Itaas ang mahahalagang gámit upang hindi maabot ng tubig kapag bumaha.
- Hugutin sa pagkakasaksak ang mga gámit na de-koryente.
- Manatili sa mataas at ligtas na lugar o magpunta sa evacuation center sa inyong barangay o munisipyo.

SA MGA NAKATIRÁ MALÁPIT SA BUNDOK O SA PAANAN NG BUNDOK

- Obserbahan ang sitwasyon sa inyong lugar.
- Maging alerto sa mga abiso sa radyo o telebisyon.
- Kung may babalâ ng matagal na pag-ulan, lumikas agad upang maiwasan ang mga panganib na dala ng paglambot ng lupa gaya ng landslide, mudslide, o pagbulusok ng mga bato mula sa taas ng bundok.
- Sa paglikas, magdala ng sapat na damit, kumot, pagkain, inuming tubig, gamot, at kandila o flashlight. Ibalot ang mga ito sa plastik upang hindi mabasâ.
- Manatili sa mataas at ligtas na lugar o magpunta sa evacuation center sa inyong barangay o munisipyo.

SA MGA NAKATIRA MALAPIT SA ILOG AT BAYBAYING-DAGAT

- Obserbahan ang sitwasyon sa inyong lugar.
 - Maging alerto sa mga abiso sa radyo o telebisyon.
 - Kung nakatirá sa baybaying-dagat, ipagpaliban muna ang paglangoy o ang pangingisda upang maiwasan ang mga panganib na dala ng pagtaas ng alon.
 - Kung nakatirá malápit sa ilog, ipagpaliban muna ang paglangoy o ang pagpunta rito upang maiwasan ang mga panganib na dala ng pag-apaw ng ilog.
 - Maghanda sa posibleng paglikas. Magdala ng sapat na damit, kumot, pagkain, inuming tubig, gamot, at kandila o flashlight. Ibalot ang mga ito sa plastik upang hindi mabasâ.
 - Itaas ang mahahalagang gamit upang hindi mabasâ ng tubig.
 - Hugutin sa pagkakasaksak ang mga gamit na de-koryente.
 - Manatili sa mataas at ligtas na lugar o magpunta sa evacuation center sa inyong barangay o munisipyo.

Bugtong • Bugtong

Nalulukot nang nalulukot,
Di naman malukot. (alon sa dagat)

ma·tin·dínɡ u·lán *png*: ulan na umaabot sa 15–30 milimetro kada oras; dapat maging alisto sa posibleng ebakwasyon o paglikas sa ganitong sitwasyon dahil sa banta ng pagbaha: INTENSE RAIN.

ma·u·lan *pnr*: paglalarawan sa kondisyon ng madalas na pag-ulan: RAINY.

ma·ú·lap *pnr*: paglalarawan sa kalagayan ng langit na natatabunan ng mga ulap ang araw: CLOUDY, MALURĚM, MAPANGANÓRON, MAPANGANÚRON.

má·ya·má·ya *png* [*Pan*]: ambón.

maximum sustained winds (mák·si·múm sus·téynd winds) *png* [*Ing*]: sukdúlang hanging tulóy-tulóy.

mean temperature (min tém·pe·rey·tyúr) *png* [*Ing*]: kagitnáng témpérátúra.

meteorology (mit·yo·ró·lo·dyí) *png* [*Ing*]: meteorolohiya.

me·te·o·ro·lo·hí·ya *png* [*Esp meteorología*]: pag-aaral sa mga proseso at penomena ng atmospera: METEOROLOGY.

mist *png* [*Ing*]: úlop.

mi·ti·gas·yón *png* [*Esp mitigación*]: tumutukoy sa lahat ng mga hakbang o paraang isinasagawa bago pa man mangyari ang kapahamakan, kabilang na ang pagkakaroon ng kahandaan at ang pangmatagalang mga hakbang upang mabawasan ang panganib: MITIGATION.

mitigation (mi·ti·géy·syon) *png* [*Ing*]: mitigasyón.

moderate (mó·de·réyt) *png* [*Ing*]: katamtáman.

monsoon (mon·sún) *png* [*Ing*]: paná-panahóng hángin.

monsoon rain (mon·sún reyn) *png* [*Ing*]: ulan na dalá ng pana-panahong hangin.

mudflow (mád·flo) *png* [*Ing*]: ágos-pútik.

mudslide (mád·is·láyd) *png* [*Ing*]: dausdós-pútik.

mu·ród-an *png* [*Kin*]: silángan.

near gale (nir·geyl) *png [Ing]*: maláhagunót.

nimbus cloud (ním·bus klawd) *png [Ing]*: dagím.

nór·te *png [Kin Esp]*: hilagà.

north (nort) *png [Ing]*: hilagà.

northeasterly (nort·ís·ter·lí) *png [Ing]*: mula sa hilagang silangan Cf SOUTHWESTERLY.

northeast monsoon (nórt·ist mon·sún) *png [Ing]*: amíhan.

northeast wind (nórt·ist wind) *png [Ing]*: hanging gáling sa hilagang silangan.

norther (nór·der) *png [Ing]*: balás.

northerly (nór·der·lí) *pnr [Ing]*: mula sa hilagà.

northernmost (nór·dern·mówst) *pnr [Ing]*: pinakadulong hilaga.

northwest (nórt·west) *png [Ing]*: hilágang kanlúran.

numerical weather model (nu·mé·ri·kál wé·der mó·del) *png [Ing]*: tumutukoy sa mga nakalap na datos gáling sa mga kompiyuter na kailangan sa weder forkasting.

occasional rain (o·kéy·syo·nál reyn) *png [Ing]*: panaká-nakáng ulan.

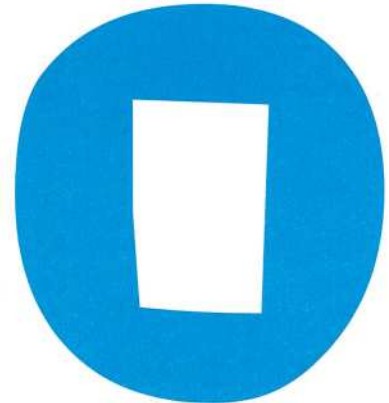
ocean (ów·syen) *png [Ing]*: karagatán.

ók·ta *png [Ing]*: yunit ng súkat na ginagamit sa paglalarawan sa dami ng ulap sa isang lugar.

ó·nom *png [Agu]*: úlap.

o·rán *png [Tbw]*: ulán.

overcast (ó·ver·kást) *png [Ing]*: madagím.

Mga Sakít na Dalá ng Pabago-bagong Panahon

Alipunga (Athlete's foot)

Isang sakít sa balát ng paa na sanhi ng impeksiyong fungi mula sa organismong *Trichophyton*. Nakukuha ito sa mga mamasa-masang lugar, gaya ng mga paliguan. Nakararanas ng matinding pangangati ng paa ang mayroon nito. Sa medisina, ang alipunga ay tinatawag na *Tinea pedis*. Maiiwasan ang alipunga kung pananatiliing laging tuyô at malinis ang mga paa. Ang paggamit din ng malinis na tsinelas ay makatutulong. Iwasang lumusong sa baha habang may alipunga dahil lalo itong maiimpeksiyon.

Pagtatae (Diarrhea)

Isang sakít na nakukuha sa pagkain at tubig na kontaminado ng mikrobyo, virus, o mga parasito, kemikal, at/o mga toxin mula sa halaman at hayop. Maaaring magresulta ito sa dehydration o pagkawala ng tubig sa katawan kung hindi maagapan.

Trangkaso (Influenza)

Ang trangkaso ay pangkaraniwang sakít na maaaring makahawa sa pamamagitan ng pagkakalanhap ng hangin na may influenza virus o sa pakikisalamuha sa may ganitong kondisyon. Ang táong may trangkaso ay karaniwang may ubo o sipon na may kasamang lagnat at pagsakit ng mga kasukasuan. Karaniwan ang trangkaso sa panahon ng tag-ulan o pabago-bagong weder. Bagaman kusang nawawala ang trangkaso makalipas ang ilang araw, ito ay maaaring magdulot ng matinding pagkakasakit sa mga taong mahina ang resistensiya at magdulot ng mga komplikasyon na maaaring ikamatay.

Ubo (cough)

Ang ubo ay hindi isang sakít kundi sintomas ng sakít. Umuubo tayo upang mailabas ng katawan ang mga duming napupunta sa ating бага, kabilang dito ang alikabok at iba pa, o kaya naman ay mga mikrobyo.

Sipon (cold)

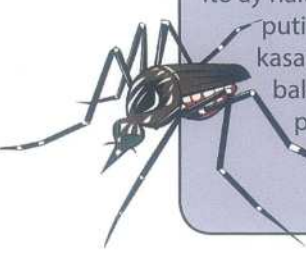
Ang sipon ay karaniwang sanhi ng iba't ibang uri ng virus. May sipon ring dahil sa allergy. Kung minsan, parehong virus at allergy ang sanhi. Sinisipon ang mga tao kapag malamig o may pagbabago sa weder.

Leptospirosis

Ang sakít na ito ay gáling sa mikrobyong dala ng ihi ng daga na maaaring makuha sa baha. Nakapapasok ito sa katawan kung may bukás na sugat at kung aksidenteng nakainom ng tubig-baha o tubig na kontaminado ng mikrobyo. Ilan sa mga palatandaan ng sakít na ito ay lagnat, paninilaw ng mata, at matinding sakít ng katawan. Para makaiwas sa sakít na ito, magsuot ng bota kung hindi maiiwasan ang paglusong sa baha. Maligo o hugasan agad ang paa at pahiran ng alcohol ang lahat ng parte ng katawan na nabasâ.

Dengue

Ito ay nakukuha sa kagat ng isang specie ng lamok na *Aedes Aegypti*. Ang uri ng lamok na ito ay may mga puting batik-batik sa katawan. Ang táong may dengue ay nakararanas ng mataas na lagnat na may kasamang pagsakit ng ulo at katawan, pagsusuka, pamamaga ng mga glandula, at pangangati ng balat na nagdulot ng pamumula. Para makaiwas sa sakít na ito, ugaliing maglinis ng paligid na posibleng pamahayan ng mga lamok. Pinapayuhan ding magpahid sa balát ng lotion na kontra lamok, magsuot ng pantalon at mga damit na mahaba ang manggas, at gumamit ng kulambo sa pagtulog.

Bugtong • Bugtong

Doon sa bundok nagbuno
dito umabot ang dugo. (Baha)

oxygen (ók·si·dyén) *png [Ing]*: elementong gas na walang kulay, walang lasa, at walang amoy; masagana sa ganitong gas ang atmospera ng daigdig at mahalaga ito sa lahat ng anyo ng búhay; karaniwan ay diatomic o nagtataglay ng dalawang atom.

ozone (ó·zown) *png [Ing]*: molekula ng tatlong oxygen.

ozone layer (ó·zown lé·yer) *png [Ing]*: bólót ng atmospera na may pinakamaraming ozone na sumasalá sa radyasyong ultraviolet ng araw.

PAGASA daglat (pag·á·sa) *png*: Philippine Atmospheric, Geophysical and Astronomical Services Administration.

pag·ba·bá·gong·klí·ma *png*: tumutukoy sa mga pagbabago sa temperatura, presipitasyon, daloy ng hangin, at iba pang kondisyon ng atmospera ng mundo na tuwirang dulot ng kalikasan at gawain ng mga tao: CLIMATE CHANGE.

pag·ka·dám·póg *png [Bik]*: pagkamaúlap.

pag·ka·ma·dag·ó·mon *png [Seb]*: pagkamaúlap.

pag·ka·ma·ú·lap *png [pagka+ma+úlap]*: pagiging maulap o pagkakaroon ng makapal na ulap na bumabalot sa kalangitan: CLOUDINESS, KALUREMAN, PAGKADAMPÓG, PAGKAMADÁG-ÓMON.

pag·sē·dē·pa it ál·daw *png [Tbw]*: kanlúran.

pag·sēd·lē·pat al·dáv *png [Tbw]*: hilagà.

pág·si·ra·kát al·dáv *png [Tbw]*: silángan.

pa·kan·lú·ran *pnb [pa+ka+lúnod+an]*: direksiyon na patungo o nakaturo sa kanluran: WESTWARD.

pa·lu·kóng na ú·lap *png [pa+lukóng na úlap]*: ulap na nabubuo dulot ng mabilis na pagsasanib ng hangin na kumikilos pataas: CONVECTIVE CLOUD.

pa·na·ká·na·káng ú·lan *png [panaká-naká+na ulán]*: paminsan-minsang buhos ng ulan: OCCASIONAL RAIN.

pa·ngá·nib *png* [*pa+ngánib*]: isang pangyayari, sangkap, gawain ng tao o kalagayan na maaaring maging sanhi ng kamatayan, pinsalà o epekto sa kalusugan ng tao, pagkasira ng ari-arian, pagkawala ng kabuhayan at serbisyo, pagkatigil ng mga aktibidad panlipunan at pang-ekonomiya, o pagkasira ng kapaligiran: HAZARD.

pa·ngá·nod *png* [*Seb*]: úlap.

pa·nga·nó·rin *png* [*ST*]: úlap.

pa·nga·nú·ron *png* [*Bik*]: úlap.

Bugtong • Bugtong

Manok ko sa Talisay
abot dito ang kaykay. (Kidlat)

Pa·nga·si·wá·an ng Pi·li·pí·nas sa Ser·bís·yong At·mos·pé·ri·kó, He·o·pí·si·kó at As·tro·no·mi·ko *png*: pangalang Filipino ng Philippine Atmospheric, Geophysical and Astronomical Services Administration o PAGASA; pambansang institusyon na may tungkuling magbigay ng mga weder forkast, babalâ ng pagdating ng bagyo at pagbaha, at mga abiso at impormasyong meteorolohiko, astronomiko at iba pang espesyalisadong impormasyon para sa proteksiyon ng buhay at ari-arian.

pa·ngi·nó·ron *png* [*War*]: úlap.

pán·tay·dá·gat *png*: nibel ng rabaw ng dagat: SEA LEVEL.

PAR daglat (*par*): Philippine Area of Responsibility.

pa·rós *png* [*Bik*]: hángin.

pa·si·lá·ngan *pnb* [*pa+sílang+an*]: direksiyon na patungo o nakaturo sa silangan: EASTWARD.

Philippine Area of Responsibility (fi·li·pín é·ryá of res·pán·si·bi·li·tí) *png* [*Ing*]: nasasaklaw na lugar na itinakda ng World Meteorological Organization (WMO) upang matyagan ang mga samâ ng panahon sa bansa.

pi·na·ka·dú·long hi·la·gà *png* [*pinaka+dúlo+na hilagà*]: kadulu-duluhang hilaga: NORTHERNMOST.

pi·na·ka·dú·long si·lá·ngan *png* [*pinaka+dúlo+na sílang+an*]: kadulu-duluhang silangan: EASTERNMOST.

precipitation (pre·si·pi·té·syon) *png* [*Ing*]: presípitasyon.

pre·sí·pi·tas·yón *png* [*Esp precipitación*]: pagbagsak sa lupa ng anuman mula sa ulap maging likido man o solido na maaaring sa anyo ng arámmuk, ambon, ulan, bubog-ulan at iba pa: PRECIPITATION.

Bugtong • Bugtong

Maputi parang papel,
Naglalakad nang walang paa. (ulap)

pressure (pré·syur) *png* [*Ing*]: présyur.

pré·syur *png*: puwersa ng isang bagay na tumutulak sa isa pang bagay: PRESSURE.

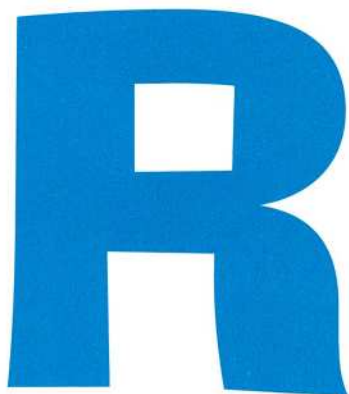
pré·syur ng há·ngin *png*: puwersa ng hangin sa isang bagay: AIR PRESSURE.

pu·lô·pu·lông pag·u·lán *png*: magkakahiwalay na pag-ulan sa isang pook: ISOLATED RAINSHOWERS.

pún·tong pag·ku·lô *png* [*púnto+ng pag+kulô*]: antas ng temperatura na ang likido ay nagiging singaw: BOILING POINT.

pún·tong pag·yélo *png* [*púnto+ng pag+yélo*]: antas ng temperatura na ang likido ay nagiging solido: FREEZING POINT.

pu·yó ng bag·yó *png*: mata ng bagyo.

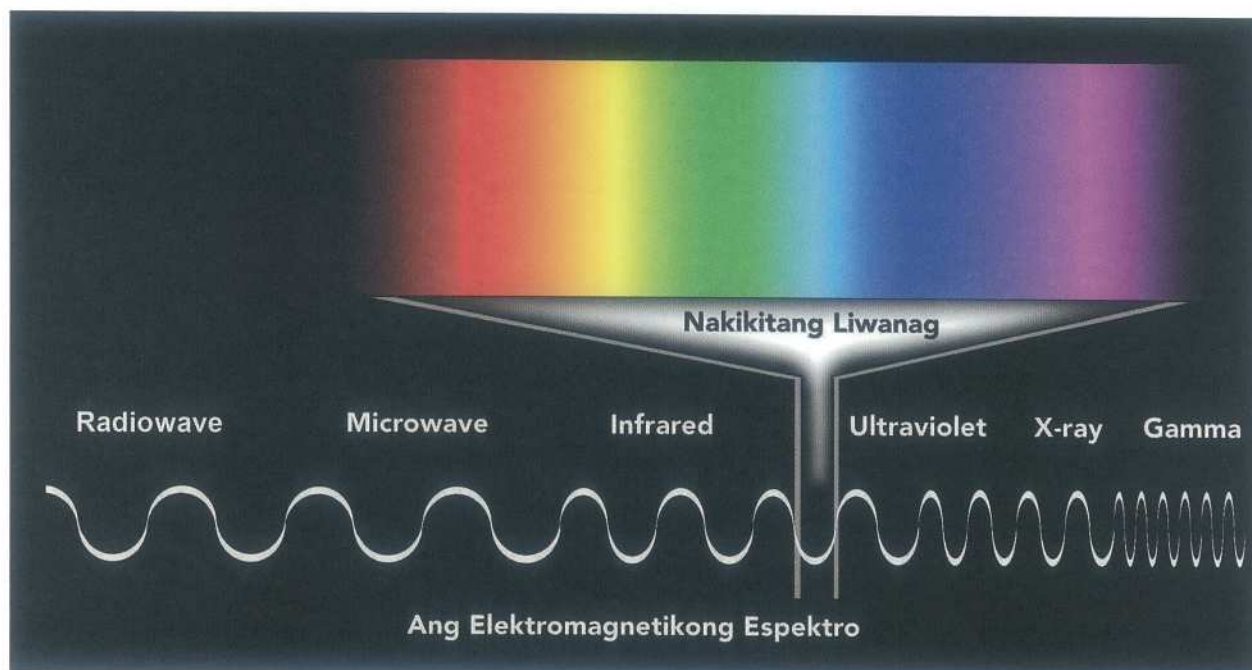
ra·báw *png* [*Ilk*]: ibabaw.

radiation (ra·dyéy·syon) *png* [*Ing*]: radyasyon.

rad·yas·yón *png* [*Esp radiación*]: paglilípat ng enerhiya sa pamamagitan ng electromagnetic waves: RADIATION.

radyasyong ultraviolet *png* (rád·yas·yóng ul·tra·vá·yo·lét)
[*radyasyon+na Ing ultraviolet*]: bahagi ng elektromagnetikong
espektró sa pagitan ng lila sa nakikitang liwanag (*visible light*)
at X-ray; ikinakatawan ng mas maiikling alon at mas mataas

na enerhiya kompara sa nakikitang liwanag o *visible light* ngunit hindi ito nakikita ng mga tao. Nagmumula ito sa mga bagay na mataas ang temperatura katulad ng araw at ang karamihan sa radyasyong ultraviolet sa sinag nitó ay inaabsorb ng oxygen na bumubuo ng ozone layer ng mundo: ULTRAVIOLET RADIATION.

Inilalarawan ng **Elektromagnetikong Espekro** ang mga bahagi ng liwanag (light) na inilalabas ng isang bagay (halimbawa, araw) sa pamamagitan ng wavelength at lakas ng enerhiya ng mga bahaging ito. Ang nakikitang liwanag (visible light) ang nakikilala ng paningin ng mga tao at binubuo ng mga kulay pula hanggang lila. Madalas makikita ang saklaw ng mga kulay na ito sa bahaghari dulot ng magkakaibang repraksiyon ng sinag ng araw sa mga patak ng tubig na nakabitin sa atmospera. Mas maikli ang alon at mas mataas ang enerhiya ng radyasyong ultraviolet kaysa sa Nakikitang Liwanag.

Sanggunian: http://www.redorbit.com/education/reference_library/space_1/universe/2574670/electromagnetic_spectrum/

PAKINABANG AT PINSALA NG RADYASYONG ULTRAVIOLET

Maraming kapakinabangan ang radyasyong ultraviolet lalo na sa kalusugan at medisina. Sa pamamagitan ng pagkabilad sa sapat na dami ng radyasyong ultraviolet mula sa araw ay napapagana ang Vitamin D3 sa ating katawan. Nakatutulong ang pagpapagana sa bitaminang ito upang maging matibay at malusog ang mga buto at kalamnan ng tao. Sa mga ospital, ginagamit din ang radyasyong ultraviolet sa esterilisasyon ng mga kasangkapang medikal. Ang radyasyong ultraviolet din ang pangunahing ginagamit sa phototherapy na siyang lunas para sa mga malalang kaso ng rickets, psoriasis, eczema, vitiligo, at lupus. Nakatutulong din sa pagtukoy sa mga pinekeng pera ang mga UV lamp na nása mga bángko at mga tindahan.

Bagaman maraming pakinabang ang radyasyong ultraviolet, ang labis na pagkabilad dito ay maaaring magdulot ng pagkasunog ng balát (sunburn) at kanser sa balát. Nakasisirá rin ng retina ng mata ang radyasyong ultraviolet, lalo na kung hindi gumagamit ng proteksiyon sa matá tulad ng sunglasses kapag nakabilad sa araw.

Sanggunian:
<http://www.darvill.clara.net/emag/emaguv.htm>
<http://www.fda.gov/Radiation-EmittingProducts/RadiationEmittingProductsandProcedures/Tanning/ucm116425.htm>

Bugtong • Bugtong

Didto sa bukid magbuno
mi-abut dinhi ang dugo. (Baha) [Seb]

ra·gu·rúg *png* [*Iva*]: kulóg.

rá·gu·rúng *png* [*Itb*]: kulóg.

rain (reyn) *png* [*Ing*]: ulán.

rainbow (réyn·bow) *png* [*Ing*]: bahághari.

rainfall (réyn·fol) *png* [*Ing*]: dami ng ulan.

rain gauge (réyn·geyds) *png* [*Ing*]: instrumentong panukat ng dami ng ulan.

rainshower (reyn·syá·wer) *png* [*Ing*]: dáglîng ulán.

rainy (réy·ni) *pnr* [*Ing*]: maulán.

rainy season (réy·ni sí·son) *png* [*Ing*]: tag-ulán.

ran·yí·rang *png* [*Iva*]: bahághari.

ran·yi·ráng *png* [*Itb*]: bahághari.

rēm·dēm *png* [*Itb*]: úlap.

riverflood (rí·ver·flad) *png* [*Ing*]: ílog-bahâ.

risk *png* [*Ing*]: pinsalang maaaring maging resulta ng isang aksiyon o aktibidad.

sa·ba·lás *png* [*Kap Tag*]: amíhan.

sa·mâ ng pa·na·hón *png*: pagbabago ng atmospera dahil sa bagyo, hangin, at iba pa na maaaring maging nakapipinsala: DAÓTANG PANAHÓN, WEATHER DISTURBANCE.

san·dí·rit *png*: laruang papel o manipís na patpat na umiikot sa hihip ng hangin: PINWHEEL.

sa·rál·pan *png* [*Kin*]: kanlúran.

scattered rainshowers (is·ká·terd reyn·syá·wers) *png* [*Ing*]: kalát-kalát na pag-ulán.

sea (si) *png* [*Ing*]: dágat.

sea level (si lé·bel) *png* [*Ing*]: pantay-dagat.

seaboard *png* (sí·bord) [*Ing*]: baybayin.

sid·la·ngán *png* [*Cuy*]: silángan.

sig·wá *png*: unós sa dágat: TÊMPEST.

si·lá·ngan *png* [*sílang+an*]: isa sa apat na direksiyon o púnto sa kompas; ang kabiláng panig ng kanluran; direksiyon kung saan sumisikat ang araw: BÚKIG, DADÁN NU ARÁW, DÁYA, DILÓD, EAST, FÚNAKAN HEN ÍNIT, ÍDAN, MAHÁNAN, MURÓD-AN, PÁGSIRAKÁT ALDAW, SIDLANGÁN, SILAWÁN, SIRÁNGAN, SUBÁNGAN, TÊLAN.

si·lá·ngang hi·lá·gang si·lá·ngan *png* [*sílang+an hilagà+na sílang+an*]: direksiyon o púnto sa kompas sa gawing gitna ng silangan at hilagang silangan: EAST-NORTHEAST.

si·lá·ngang tí·mog-si·lá·ngan *png* [*sílang+an+na tímog sílang+an*]: direksiyon o púnto sa kompas sa gawing gitna ng silangan at timog-silangan: EAST- SOUTHEAST.

si·la·wán *png* [*Yog*]: silángan.

sí·moy *png*: hihip ng hangin: BREEZE.

sip·lóg *png* [*Pan*]: bugsô.

si·rá·ngan *png* [*Bik*]: silángan.

si·yám-si·yám *png*: tuloy-tuloy na pag-ulan na karaniwang tumatagal ng isang linggo o higit pa: WETSPELL.

sky (is·káy) *png* [*Ing*]: kalangítan.

smog (is·mág) *png* [*Ing*]: naghalong usok at ulop na tila mababang ulap; kadalasang sanhi ito ng nakabiting mga nakapipinsalang gas sa atmospera mula sa labis na emisyon ng usok ng mga sasakyan, pabrika, at iba pa.

solstice (sóls·tis) *png* [*Ing*]: soltísyo.

Bugtong • Bugtong

Nang si Kanor ay sumibad,
ang apoy ay sumambulat. (Kidlat)

Mga Daluyong Bagyo noong 2003–2013

Bagyo/Unos	Petsa	Taas ng Alon (m)	Mga Nasalantang Lugar	Bilang ng mga Nasugatan	Halaga/mga bagay na Nasira
Unos Tropikong Chedeng (Linfa)	25–28 Mayo 2003	0.8–1	Pangasinan, Dagupan-Lingayen, at Bayan ng Magaldan	44	PHP 538,000.00
Bagyong Dindo (Nida)	16 Mayo 2004	Walang datos	Gigmoto, Catanduanes	Walang datos	70 bahay at mga bangkang de-motor
Bagyong Frank (Fengshen)	21 Hunyo 2008	Walang datos	Mga isla ng Panay at Boracay	938	PHP 13.321B
Bagyong Pepeng (Parma)	3 Oktubre 2009	Walang datos	Cagayan Valley at Cordillera	492	PHP 27.195B
Bagyong Juan (Megi)	19 Oktubre 2010	3	Mga lugar sa may baybayin ng La Union at Ilocos Sur	Walang datos	Nasira ang 160 kulungan ng isda sa dalawang barangay ng Lungsod ng Candon, Patpata Primero at Patpata Segundo
Bagyong Pedring (Nesat)	26–28 Setyembre 2011	6	Mga lugar sa may baybayin ng Manila Bay, mga barangay ng San Rafael 3 at 4, Cavite, Brgy. Pasungol, Santa, Ilocos Sur, at Sta. Rita Aplaya, Lungsod Batangas	12	Nasira ang mga estrukturang bato (breakwater) at seawall sa may Roxas Boulevard
Bagyong Quiel (Nalgae)	1 Oktubre 2011	Walang datos	Mga barangay Tabuculan, Pasungol, at Bucalag ng Santa, Ilocos Sur	1	Walang datos
Bagyong Butchoy (Guchol)	12 Hunyo 2012	9.1	Sarangani, Samar at Surigao	2	Walang datos
Bagyong Dindo (Doksuri)	3 Hulyo 2012	Walang datos	Santa, Ilocos Sur	Walang datos	PHP 6.9M halaga ng pinsala sa impraestruktura at mga produktong agri-fishery
Bagyong Gener (Saola)	30–31 Hulyo 2012	Walang datos	Zamboanga del Norte, Ternate, Cavite, Bulan, Sorsogan, at Sitio Tinago, Brgy. Tibpuan, Lebak, Sultan Kudarat	Walang datos	214 bahay

Bugtong • Bugtong

Nagtapon ako ng patpat,
ang inabot ay kay lawak. (Kidlat)

Bagyong Lawin (Jelawat)	25 Setyembre 2012	Walang datos	Labason, Zamboanga del Norte	Walang datos	13 bahay
Unos tropikong Marce (Gaemi)	3 at 5 Oktubre 2012	Walang datos	Mga lugar sa may baybayin ng Brgy. San Miguel. San Antonio, Zambales, at Calintaan, Occidental Mindoro	Walang datos	51 bahay
Bagyong Pablo (Bopha)	4 Disyembre 2012	6	Mga lugar sa may baybayin ng Cateel. Boston at Bangaga sa Mindanao	1,000	Walang datos
Bagyong Quinta (Wukong)	26 Disyembre 2012	Walang datos	Cebu, lungsod Borongan at Merida, Leyte	2	Walang datos
Bagyong labuyo (Utor)	11–12 Agosto 2013	Walang datos	San Fabian at Sorsogon	Walang datos	4 na bahay
Bagyong Maring (Trami)	22 Agosto 2013	Walang datos	Brgy. Mabolo, Naic, Cavite, at Distrito ng Molo, Iloilo	Walang datos	14 na bahay
Bagyong Odette (Usagi)	19 at 21 Setyembre 2013	Walang datos	Lalawigan ng Aurora at mga Barangay Tubil, at Sabangan sa Caramoan. Catanduanes	2	Walang datos
Bagyong Santi (Nari)	11 Oktubre 2013	Walang datos	Look Maynila	Walang datos	Walang datos
Bagyong Yolanda (Haiyan)	8 Nobyembre 2013	3 10	Leyte, Samar, Masbate, Camarines Sur, Catanduanes, Bohol, Cebu, Albay, Lungsod Legazpi, Capiz, Iloilo, lungsod Bacolod, mga lugar sa may baybayin ng Laguna de Bay, mga lalawigan ng Romblon, Davao Oriental, at Quezon	Mahigit sa 5,000	PHP 24.5396

sol·tís·yo *png* [*Esp solticio*]: bahagi ng taon na may malaking pagkakaiba sa habà ng oras sa umaga at habà ng oras sa gabi dahil sa posisyon ng araw sa pinakadulong hilaga o pinakadulong timog; karaniwang nangyayari bandáng Hunyo at Disyembre: SOLSTICE.

southwest (sáwt·west) *png* [*Ing*]: timog-kanlúran.

southwesterly (sawt·wés·ter·lí) *pnr* [*Ing*]: mula sa timog kanluran.

southwest moonsoon (sáwt·west món·sun) *png* [*Ing*]: habáгат.

south wind (sawt wind) *png* [*Ing*]: timúgan.

squall (is·kwál) *png* [*Ing*]: subásko.

squally rainshowers (is·kwá·li reyn·syá·wers) *png* [*Ing*]: uláng masubásko.

storm (is·torm) *png* [*Ing*]: unós.

storm surge (is·tórm serds) *png* [*Ing*]: dalúyong bagyó.

strong wind (is·trong wind) *png* [*Ing*]: hánging malakás.

su·bá·ngan *png* [*Bik*]: silángan.

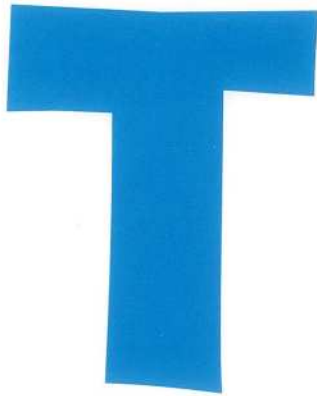
su·bás·ko *png* [*Esp chubasco*]: pabugso-bugsong lakas ng hangin na umaabot nang lampas 30 kilometro kada oras at tumatagal nang dalawang minuto sa bawat bugso; malimit na dulot ng unos na makidlat: SQUALL.

suk·dú·lang há·nging tu·lóy·tu·lóy *png* [*sukdol+an + na + hángin + na tuloy-tuloy*]: elemento ng bagyo na binabantayan upang masukat ang lakas nito; sa Filipinas, gumagamit ng sampung minutong *average* para sa pagsukat ng hangin: MAXIMUM SUSTAINED WINDS.

sul·nú·pan *png* [*Bik*]: kanlúran.

surface (ser·feys) *png* [*Ing*]: ibabaw, rabaw.

sun *png* [*Ing*]: araw.

ta·éw png [Gad]: dágat.

tag-u·lán png: klimang tropiko na madalas ang pag-ulán:
RAINY SEASON.

tá·ob png [Bik]: táog.

ta·ób png [Seb]: táog.

tá·og png: pagtaas ng tubig sa dagat sanhi ng puwersa ng grabedad ng buwan at araw sa mundo: ÁTAB, ETÁB, HIGH TIDE, TÁOB, TAÓB.

tag·gá·pan png [Yog]: kanlúran.

ta·gí·ti png [Bik]: ambón.

tag·ló·gong png [Hgn]: kulóg.

ta·ra·hí·ti png [War]: ambón.

ta·ra·ki·té k png [Ilk]: tikatík.

ta·wén png [Gad]: kalangitan.

té·lag png [Bal]: bahághari.

tê·lan png [Agu]: silángan.

tém·pe·ra·tú·ra png [Esp]: sukat ng init o lamig ng isang lawas o katawan at madalas na nasusukat sa pamamagitan ng Celsius o Fahrenheit: TEMPERATURE.

temperature (tém·pe·rey·tyúr) **png** [Ing]: temperatura.

tém·pest png [Ing]: sigwá.

tem·pes·tád png [Esp]: unós.

Bugtong • Bugtong

Imbantak koy lawat
Nakar toy lawak. (Kidlat)

ter·mo·mé·tro *png [Esp]*: instrumentong panukat sa temperatura: THERMOMETER.

thermometer (ter·mó·mi·tér) *png [Ing]*: termómetro.

thunder (tán·der) *png [Ing]*: kulóg.

thunderstorm (tán·der·is·tórm) *png [Ing]*: unós na makidlát at makulog.

ti·fón *png [Esp]*: bagyó.

tig·dâ *png [War]*: bugsô.

ti·ka·tík *png*: mahina subalit patuloy na ulan: TARAKITĚK.

ti·mog *png*: isa sa apat na direksiyon sa kompas na tumutukoy sa kanan ng taong nakaharap sa silangan: SOUTH.

ti·mog·kan·lú·ran *png [timog ka+lúnod+an]*: direksiyon sa pagitan ng timog at kanlúran: SOUTHWEST.

ti·mú·gan *png [timog+an]*: malakas na hangin na galing sa timog: SOUTH WIND.

ti·múy *png [ltb]*: ulán.

tornado (tor·néy·do) *png [Ing]*: buhawì.

torrential rain (to·rén·syal reyn) *png [Ing]*: búhos na ulán.

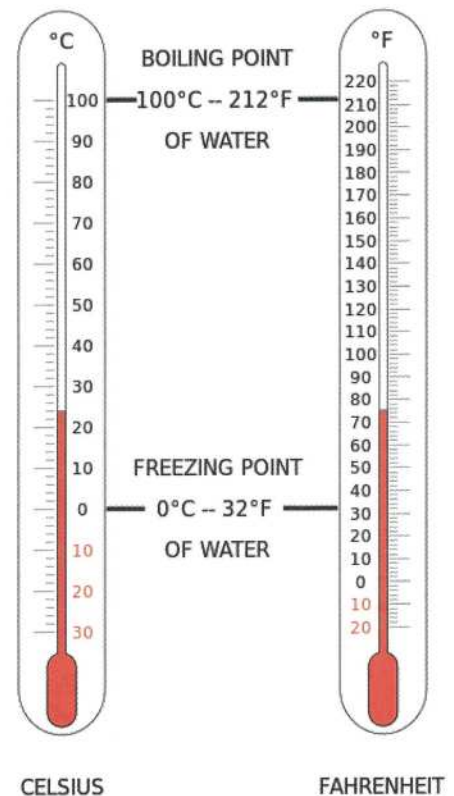
trace (treys) *png [Ing]*: arámmuk.

trade wind (trejd wind) *png [Ing]*: pangkalahatang daloy ng hangin sa hilaga at timog.

tropical cyclone (tró·pi·kál sáy·klown) *png [Ing]*: bagyó.

tropical depression (tró·pi·kál de·pré·syon) *png [Ing]*: depresyóng trópikó.

tropical storm (tró·pi·kál is·tórm) *png [Ing]*: unós tropiko.

tropical wave (tró·pi·kál weyv) *png [Ing]*: álong trópikó.

tu·bí·gan *png [túbíg+an]*: lawas ng tubig, gaya ng ilog, lawa, at dagat.

tú·big·bay·bá·yin *png [túbíg+baybáy+in]*: tubígang sakop ng isang bansa o estado, lalo na ang tubig-dagat na may 4.8 o 19.3 kilometro nawtiko mula sa hanggahan ng lupa at dagat: COASTAL WATERS, DANÚM ED BAYBÁY.

tu·big·u·lan *png [tubíg+ulan]*: tubig mula sa ulan: RAINWATER.

turbulence (tér·byu·léns) *png [Esp]*: marahas na paggalaw ng hangin o tubig.

typhoon (tay·fún) *png [Ing]*: bagyó.

ú·dan *png [Hgn]*: ulán.

u·dán *png [Kan Tuw]*: ulán.

u·lán *png*: likidong presipitasyon mula sa ulap: KORÁN, ORÁN, RAIN, TIMÚY, ÚDAN, UDÁN, ÚRAN, URÁN, UTSÁN.

u·láng ma·su·bás·ko *png [ulán+na ma+Esp chubasco]*: pag-ulan na may kasamang malakas na hangin: SQUALLY RAINSHOWER.

ú·lap *png [Gad Kap Tag]*: tubig na naipon sa atmospera mula sa siklo ng ebaporasyon na karaniwang may iba-ibang anyo at kapal: CLOUD, DĚMDĚM, DULÁM, DUMÁKLUP, FUKĚK, FÚNAT, GALĚM, KÚLPOT, KULPÓT, KUNÓM, LÍBO, LIVÚO, LURĚM, ÓNOM, PANGÁNOD, PANGANÓRIN PANGANÚRON, PANGINÓRON, RĚMDĚM, Ú-LĚP.

ú·lĚp *png [Ilk]*: úlap.

ú·li·ú·li *png*: maalimpuyong pagkilos ng tubig na humihigop pailalim: WHIRLPOOL.

ú·lop *png*: manipis na aneg: MIST.

ultraviolet radiation *png (úl·tra vá·yo·lét rad·yéy·syon) [Ing]*: radyasyong ultraviolet.

u·nás *png [Bik]*: káti.

Mga Antas ng Babalâ ng Unos na makidlát at makulóg

(Thunderstorm Warning Levels)

Impormasyon sa unos na makidlát at makulóg /TSTM

☁️ Iniuulat kapag ang unos na makidlát at makulóg (TSTM) ay hindi naman makaaapekto sa Metro Manila

☁️ Ipinopost lamang sa PAGASA Website

Bantay-unos na makidlát at makulóg/TSTM

☁️ Ipinababatid nito sa madla na malamang na mag-uulat ng impormasyon tungkol sa unos na makidlát at makulóg (TSTM) sa susunod na labindalawang (12) oras.

☁️ Pangkaraniwan kaysa babalâ at ipinakakalat sa pamamagitan ng Twitter, website

Babalâ sa unos na makidlát at makulóg /TSTM

☁️ Iniuulat kapag may nagbabadyang unos na makidlát at makulóg sa isang lugar o tiyak na mga lugar sa susunod na dalawang oras

☁️ Iniuulat nang madalas gaya ng kailangan

☁️ Ipinakakalat sa pamamagitan ng SMS, Twitter, website

u·nós tro·pi·ko png: hanging may lakas na umaabot sa 62–88 kilometro kada oras at mailalarawan sa pamamagitan ng pagkabuwal ng mga punongkahoy: TEMPESTÁD, TROPICAL STORM.

u·nós na ma·kid·lát png [*unos na ma+kidlát*]: panandaliang samâ ng panahon na makidlat at makulog, may malakas na ulan, at pabugso-bugsong hangin: THUNDERSTORM.

ú·ran png [*Gad*]: ulán.

u·rán png [*Bik Cuy lby Ilk Kin Pan*]: ulán.

urban flooding (ú·ban flá·ding) **png** [*Ing*]: pagbaha sa lungsod lalo na sa mga mababang lugar; kadalasang sanhi ito ng mahinang pagpaplanong panlungsod, pagsikip ng mga estero at iba pang daluyan ng tubig, at paglobo ng populasyon.

ut·sán png [*BaI*]: ulán.

wave (weyv) png [Ing]: álon.

weather disturbance (wé·der dis·tér·bans) png [Ing]: samâ ng panahon.

wé·der png [Ing weather]: kalagayan ng atmospera sa isang partikular na lugar sa isang partikular na panahon; kabilang dito ang ilang elementong atmosperiko tulad ng temperatura, halumigmig, presipitasyon, presyur, hangin, kaulapan.

wé·der fór·kast png [Ing weather forecast]: resulta ng pagtatáya ng weder.

wé·der for·kás·ting png [Ing weather forecasting]: pagtataya ng panahon gamit ang mga nakolektang impormasyon tulad ng iba't ibang weather observation, numerical weather model at iba pang impormasyon.

wé·der sís·tem png [Ing weather system]: penomenang nagiging sanhi ng lagay ng panahon.

west png [Ing]: kanlúran.

westerly (wés·ter·lí) pnr [Ing]: mula sa kanluran.

west-northwest (west·nórt·west) png [Ing]: kanlúrang hilágang kanlúran.

west-southwest (west·sáwt·west) png [Ing]: kanlúrang tímog-kanlúran.

westward (wést·ward) pnb [Ing]: pakanlúran.

wetspell (wet·is·pel) png [Ing]: siyam-siyam.

whirlpool (wírl·pul) png [Ing]: úliúli.

whirlwind (wírl·wind) png [Ing]: ípuípo.

wind png [Ing]: hanging gumagalaw.

WLMS, akronim png: Water Level Monitoring System.

WMO, akronim png: World Meteorological Organization.

World Meteorological Organization (world mit·yo·ro·ló·dyi·kál or·ga·ni·séy·syon) png [Ing]: espesyalisadong ahensiya ng United Nations at awtorisadong tinig ng UN tungkol sa kalagayan at pagkilos ng atmospera ng daigdig, interaksyon nito sa mga karagatan, klimang ibinunga nito, at naging pamamahagi sa yamang tubig.

Bugtong • Bugtong

Buok ni Adan
saan a mabilang. (Ulan) [Ilk]

Sanggunian

A. MGA LIBRO

- Almario, Virgilio S. *UP Diksiyonaryong Filipino*. Binagong Edisyon. Lungsod Pasig: ANVIL Publishing Inc., 2010.
- Cayne, Bernard S. et al. *The New Lexicon Webster's Dictionary of the English Language*. New York: Lexicon Publications, Inc., 1990.
- Coronel, Maria Delia. *Stories and Legends from Filipino Folklore*. Manila: University of Santo Tomas Press, 1967.
- Komisyon sa Wikang Filipino. *Manwal sa Masinop na Pagsulat*. MetroManila: 2014
- Lomerio-Ondiz, Rowena at Redito, Benigno. *Disaster Risk Reduction*. Revised Edition. Lungsod ng Valenzuela: Bookchoice Publishing, 2009.
- Panganiban, Jose Villa. *Diksyunaryo Tesaurus Pilipino-Ingles*. Lungsod Quezon: Manlapaz Publishing Co., 1972.

B. MGA POLYETO

- Philippine Atmospheric, Geophysical and Astronomical Services Administration. *A Primer on Floods "Baha"*, 2009.
- Philippine Atmospheric, Geophysical and Astronomical Services Administration. *A Primer on Storm Surge*, 2009.
- Philippine Atmospheric, Geophysical and Astronomical Services Administration. *A Primer on Thunderstorm "Kidlat at Kulog"*, 2009.
- Philippine Atmospheric, Geophysical and Astronomical Services Administration. *A Primer on Tropical Cyclone "Bagyo"*, 2012.
- Senate Committee on Climate Change. *Gabay sa Kahandaan sa Sakuna at Paunang Lunas*. Lungsod Malabon: Libro ni Loren Foundation, 2011.

C. MGA SANGGUNIANG ELEKTRONIKO

- Banzon, Prix Digna D. "Water Level Monitoring Stations Installed in Davao Barangays." *Department of Science and Technology Region 11*, 17 Setyembre. <http://region11.dost.gov.ph/17-latest-news/146-water-level-monitoring-stations-installed-in-davao-barangays>.
- Buan, Lian Nami. "It's raining fish! It's normal." *GMA NEWS*, 15 Enero 2012. <http://www.gmanetwork.com/news/story/244651/news/nation/it-s-raining-fish-it-s-normal>.
- Casiday, Rachel at Frey, Regina. "Acid Rain: Inorganic Reactions Experiment." Washington University, 1998. <http://www.chemistry.wustl.edu/~edudev/LabTutorials/Water/FreshWater/acidrain.html>.

- "Compilation of Storm Surge Occurrences in the Philippines." *Nationwide Operational Assessment of Hazards*, 4 Pebrero 2014. <http://blog.noah.dost.gov.ph/2014/02/04/compilation-of-storm-surge-occurrences-in-the-philippines/>.
- Dela Cruz, Yam. Mga Sakit sa Tag-ulan. <https://www.google.com.ph/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espy=2&ie=UTF-8#q=mga+sakit+sa+tag-ulan+by+yam+dela+cruz>.
- Felongco, Gilbert. "Fish rain bewilders residents in Philippines." *Gulfnews.com*, 14 Enero 2012. <http://gulfnews.com/news/world/philippines/fish-rain-bewilders-residents-in-philippines-1.965683>.
- "How to Make Sense of PAGASA's Color-coded Warning Signals." *GOV. PH Official Gazette*. <http://www.gov.ph/how-to-make-sense-of-pagasas-color-coded-warning-signals>.
- "List of Deadliest Floods." 16 Pebrero 2015. http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_deadliest_floods
- McCracken, Marck. "Explain River Flooding." http://www.teachmeanfinance.com/Scientific_Terms/River_Flooding.html#ixzz3SCo8WLT1
- Meteorological Terms. *Philippine Atmospheric, Geophysical and Astronomical Services Administration*. <http://www.pagasa.dost.gov.ph/learning-tools/terms?tmpl=component&print=1&page>.
- "Mga Public Storm Warning sa Pilipinas." *GOV.PH Official Gazette*. <http://www.gov.ph/crisis-response/ang-public-storm-warning-sa-pilipinas/>.
- "Passable or Not? MMDA Releases flood measurements." *Rappler.com*. <http://www.rappler.com/nation/special-coverage/weather-alert/36829-mmda-releases-standard-flood-measurements>.
http://www.redorbit.com/education/reference_library/space1/universe/2574670/electromagnetic_spectrum/
- Remo, Amy R. "22 Sites Eyed for Ocean Energy." <http://globalnation.inquirer.net/region/philippines/view/20101110-302508/22-sites-eyed-for-ocean-energy>.
- Republic Act 101211 www.ndrmc.gov.ph/attachments/article/45/Republic_Act_10121.pdf
- Rubin, Ken. "Reply to Ask-An-Earth-Scientist." <https://www.soest.hawaii.edu/GG/ASK/floods.html>
- Sen, Debashree. "What is a River Flood." http://www.ehow.com/about_6310709_river-flood_.html
- "Water Level Monitoring System." *Embedded Technologies*, 28 Nobyembre 2012. <http://embedded.asti.dost.gov.ph/water-level-monitoring-system/>.
- Weather Advisory #4. *Philippine Atmospheric, Geophysical and Astronomical Services Administration*, 20 Enero 2015. <http://kidlat.pagasa.dost.gov.ph/pagasa-feeds/208-real-time-weather/weather-advisory/weather-advisory-2015-series-1/1878-4>.
- "Ultra Violet." *The Electromagnetic Spectrum*: <http://www.darvill.clara.net/emag/emaguv.htm>.
- "Ultra Violet (UV) Radiation." *U.S Department of Health and Human Services*. <http://www.fda.gov/RadiationEmittingProducts/RadiationEmittingProductsandProcedures/Tanning/ucm116425.htm>

D. MGA LARAWAN MULA SA INTERNET

Airmass. [https://www.studyblue.com/notes/note/n/final-exam-fronts-and-air masses/deck/10950071](https://www.studyblue.com/notes/note/n/final-exam-fronts-and-air-masses/deck/10950071)

Alimpuyo. <http://en.wikipedia.org/wiki/Whirlwind#mediaviewer/File:Whirlwind-001.jpg>
<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/> http://commons.wikimedia.org/wiki/User:NJR_ZA

Anemometer. <http://en.wikipedia.org/wiki/Anemometer#mediaviewer/File:Wea00920.jpg>

Aneroid Barometer. <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Barometer.JPG>

Angep. <https://en.wikipedia.org/wiki/Fog>

Atmosfera. http://en.wikipedia.org/wiki/File:Top_of_Atmosphere.jpg

Bahaghari. <https://www.youtube.com/watch?v=fahr069-fzE>

Buhawi. http://en.wikipedia.org/wiki/File:F5_tornado_Elie_Manitoba_2007.jpg
<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>
<http://en.wikipedia.org/wiki/User:Justin1569>

Buhawing Dagat. <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Trombe.jpg>

Dagim. <http://www.publicdomainpictures.net/view-image.php?image=61394&picture=heavy-dark-clouds&large=1>

Dam. [http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/35/Takatao Dam discharge.jpg](http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/35/Takatao_Dam_discharge.jpg)

Doppler Radar. <file:///C:/Users/cfl/Downloads/Typhoon-Yolanda-Mactan-Doppler-Radar-20131108-4am.jpg>

Equinox. <http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/solstice>

Karagatan. http://en.wikipedia.org/wiki/File:Clouds_over_the_Atlantic_Ocean.jpg

Mata ng Bagyo. http://en.wikipedia.org/wiki/File:Hurricane_Isabel_from_ISS.jpg

Mercurial barometer. <http://www.toreuse.com/category/automatics-and-precision-works/meteorological-measuring-instruments/barometer>

Termometro. http://en.wikipedia.org/wiki/File:Thermometer_CF.svg

Whirlwind. <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Whirlwind-001.jpg>
<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>
http://commons.wikimedia.org/wiki/User:NJR_ZA

E. DI-NAKALATHALANG MATERYALES

Komisyon sa Wikang Filipino. *Tesawro ng Batayang Dalumat*. Lungsod Maynila: 2015.

Ordinario, Raymond. *Rainfall Warning System (RWS)*. Amihan Conference Room PAGASA Science Garden, June 21, 2013.

Ang *Patnubay sa Weder Forkasting* ay isang kagamitang reperensiya sa larang ng agham na naglalayong palakasin ang kampanya para sa pagbibigay ng madali at simpleng weder forkast upang maunawaan ng publiko ang mga abiso hinggil sa kondisyon ng weder. Layunin nitó na gawing maláy ang mga mamamayan sa kayabungan ng wikang Filipino at ng mga wika sa Filipinas, at makatulong sa madali at epektibong pagbabalita tungkol sa weder.

Department of Science and Technology (DOST)
PHILIPPINE ATMOSPHERIC, GEOPHYSICAL
AND ASTRONOMICAL SERVICES ADMINISTRATION (PAGASA)

Science Garden, Agham Road, Diliman, Lungsod Quezon
www.pagasa.dost.gov.ph

KOMISYON SA WIKANG FILIPINO

2/P, Gusaling Watson, Kalye JP Laurel, San Miguel, Maynila 1005
Tel. 02-733-7260 • 02-736-2525
Email: komfil.gov@gmail.com • Website: www.kwf.gov.ph

ISBN 978-971-0197-56-9